

Prețul unui număr 30 cruceri — 75 de bani.

Jurnal beletristic - literar.

Abonament pe un an fl. 7, pe un semestru fl. 3.60

Nr. 14.

Apare la 1 și 15 ale fiecărei luni.

Tomul I.

Dinaintea Griviței.

Novelă istorică de VIRGILIU ONITIU.

(Continuare.)

După o săptămână voluntarii steteau gata de plecare. O mulțime de copii, femei și moșnegi se îndesau împrejurul ostașilor.

Stradele orașului erau decorate cu stindarde tricolore și preperate cu flori; în ferestrele caselor se postasera frumoșele Iașilor cu buchete și cununii: urând armatei cale bună și reîntorcere fericită bravilor români.

Lacrimi ferbinți picară din mulți ochi induioși. Multe mame și surori plângeau amar; dar apoi se îmbărbătară, căci era dór vorba de viitorul țerei, și când e vorba despre asta atunci nici o femeie română nu rămâne mai pe jos ca mama lui Stefan cel mare.

Voluntarii plecară, între ei și cunoscuții noștri. Isbânde să vă impresoră bravi români; succes bun dea-vă Domnul la grava întreprindere.

V.

Doctorul misterios.

După două, trei luni românii steteau la picioarele întăriturilor de la Plevna. Juna armată română era chemată ca să scape din peire pe vulturul nordului, și ea-l și scăpase, ea spălase cu sânge de erou péta rușinii de pe urma rușilor.

Lagărul român — întins pe un șes verde, care privea înspre redutele lui Osman, de unde se vărsa necontentit foc, mórte și peire — avea un aspect foarte frumos.

Soldatii ședeau în cete și cântau doine frumoșe melancolice, ca și pe la isvórele Peleşului. Horii mari

se învêteau, — veselia era generală și românii noștri jucau cu chiote lungi, care se resfrângeau la gurile tunurilor lui Osman pașa; ér astea răcneau din timp în timp — drept ecou la glasurile românilor — aruncând bombe și șrapnele.

Așa deu își petreceau românii la muzica turească, jucând hora românească:

Colo 'n Plevna și 'n redute
Stau păgânii mi și sute,
Stau la pândă tupilați
Ca zăvozii cei turbați

Las' să ședă mari și mici
Trageți hora mei voinici!

Intr'un colț al taberei române se preâmbă doi tineri curcani cu căciula pe urechiă. Acești doi doboranți erau prietini noștri Valeriu și Iosif. Tinerii își spuneau ceva și arétau un mare interes pentru obiectul întrevorbirei lor, care obiect nu putea fi de cât o persoană.

— Intru adevér este un om foarte ciudat! — își Valeriu.

— Și totuș, lucru neesplicat! Nu știu mei frate de ce-l iubesc pe acest om tăcut, pe acest necunoscut, din a cărui gură nu es pe și mai mult de de ce eu-vinte. Durerea cea sufletescă care umbrește neînctat fața lui rece și nemișcată — în revócă cu vioiciune aerul mult iubitei mele mame — își cu un suspin adène Iosif.

— Étă-l toemai vine — îl intrerupsé Valeriu, arătând înspre un bărbat, care după uniformă sa,

părea a fi medic. Acest bărbat era mijlociu de stat, cu părul încăruntit, dar vênjos, țépân și robust, înfățișarea lui semăna unei statue de marmură; numai ochii săi vioi și mari suflau viață în trăsurile sale, ca și morțe.

Cu pași rari, cu privirea sa rece țintită la pământ se apropia acest om misterios, fără trecut, — cătră tinerii noștri amici, — acestia-l salutară militărește ridicând mâna la cocardă. Medicul trecu înainte fără să-i fi observat măcar.

El, acest medic era dară omul ciudat, de care vorbeau tinerii.

Locuința sa era un cort aprópe de locul unde era aședat despărțământul, în care se afla Iosif și Valeriu. Nimeni nu-i cunosccea numele doctorului misterios, éta pentru ce ofițerii-l porecliseră doctorul fără nume.

Armata română în anul 1877 ducea mare lipsă de medici, era decî probabil că și acest bărbat venise din óre care colț al lumii, ca să se pună în serviciul umanității, să dea ajutor celor lipsiți de sprijin, adică răniților pe câmpul de onóre. Așa credeau și cei doi tineri Iosif și Valeriu.

Dar firea omului e astfel alcătuită, ca să nu fiă nici când indestulită cu simple presupunerî, ci să caute adevérul mai cu sémă la lucruri mistice și tainice. Așa este omul făcut și putem dice întru binele și fericirea lui. Dómne cu cât mai sêraci am fi noi ađi pe terenul cel vast al sciințelor, decă n'ar fi altoit în sângele nostru rîvna acea, care te mîne neconținut înainte, care te îndemnă să cauți ca să scii cauza și începutul lucrurilor existente, și să întrebî mereu: „pentru ce?“ „de unde“ „cum așa“ etc.

Așa se întimplase și cu junii noștri amici. Interesul lor, mai cu sémă acela a lui Iosif era așa de mare față de acest om încât hotărîră a face în orî ce mod cunoscînța doctorului fără nume.

Dar asta nu era lucru ușor.

Doctorul fără nume, care nu grăia cu nimeni, care nu era cunoscut de nimeni, nu-și făcea trébă cu nimeni. Îș isprăvea sarcinile sale de oficiu la ambulanțe și la spital, și de aici incolo ședea la bivouacul său. Ce făcea în cortul său, nimeni nu scia.

VI.

Firul istoric.

Fîă-ni permis a face aici o mică digresiune părăsind pentru un moment narațiunea noastră specială, ca să ne ocupăm puțin de istoria lumii, și urmărind firul ei să arătăm în scurte liniamente partea gloriósă ce a avut armata română în acest resbel memorabil. Peste puțin vom reafila pe amicii noștri în mijlocul acțiunei și vom urmări apoi cu un interes indoit faptele și pătaniile lor.

Osman pașa, comandantele Vidinului auđind despre capitularea Nicopolului, pe care o hotărîse artileria română de peste Dunăre dela Turnu Măgurele și Islaz

și care se săvêrșise în 16 Iulie, concepu îndată planul de a se întări la Plevna și de a încerca să intrerupă comunicațiunea trupelor rusesci, ceia ce începu a executa, concentrându-și la Plevna trupele din tóte părțile.

Intru aceia marele duce Nicolae, fiul împératului Alexandru, ordonă comandantului corpului al unspredecelea, adică generalului Krüdener, ca să ocupe numai de cât Plevna. Acesta însărcină cu executarea ordinului primit pe generalul Schildeș Schuldner, care a și făcut atacul în 20 Iulie c. n. asupra Plevnei, o đî din cele mai fatale pentru Ruși. În această luptă Schuldner a perdut 2771 morți și răniți dintre cari 74 oficeri, adică a treia parte din armata sa. Rușii au avut un mare noroc, că după perderea acestei lupte n'au fost urmăriți de cătră Osman, căci atunci ar fi fost aruncați în Dunăre și ar fi perdut o sémă de lume.

Până aici generalii rusesci nu voiau să scie nimic de armata românescă, vorbeau cu un ton plin de mândriă deșértă despre dênșă. Acum îș aduse a minte generalul Krüdener că brații români i-ar prinde fórte bine și telegrafă grabnic generalului Manu la Turnu Măgurele ca să trecă Dunărea fără nici o zăbavă. Însé generalul Manu i-a dat următorul răspuns laconic: „N'am ordin dela comandantul meu suprem“. Acest răspuns a fost fórte nimerit și demn de tótă lauda căci mai bine de două luni au stat ministrii României în negoțiări cu Gorciakoff și cu Nicolae spre a coopera și armata română. Însé Gorciakoff le răspundea: „D-vóstră v'ați pus pe un teren revoluționar față de sultan, față de care sunteți vasali. Nu putem face cauză comună cu revoluționarii“. — „N'avem trebuință de voi“ le respundea generalii rusesci cu îngâmfare. Însé bățul lui Dumneđu a urmat. Catastrofa de la 20 Iulie li-a schimbat îndată gândul.

Impératul Alexandru II rogă în o epistolă fórte grațiosă pe Carol Vodă să trimită un regiment peste Dunăre să ocupe Nicopolul, ca unii ce au drepturi necontestate asupra-i. Carol Vodă ordină generalului Manu, ér acesta trecu — 28 Iulie — și substitui trupele rusesci garnisonate aici, care fură dirígète spre Plevna unde se prepara pentru 30 Iulie alt atac.

Rușii se preparaseră astă dată mai bine ca de prima óră, concentraseră mai multe trupe, însă nici Osman nu dormise, el încă concentrase un număr considerabil de trupe din tóte părțile. Astfel o pățiră Rușii și de astă dată, și încă fórte urât, perdură 7338 morți și răniți între care 170 oficeri, fără a potea scóte pe Osman din pozițiunile lui din Plevna.

Acésta fu a doua bătăia a lui D-đu pentru îngâmfarea rusescă.

În órele supreme ale nenorocirei, Krüdener îș aduse aminte de divisia generalului Manu, ce se afla la Nicopol, și aducându-și aminte, i-l provocă ca numai de cât să părăsescă Nicopolul și să pornescă spre Plevna. Însé Manu i-a răspuns și astă dată așa pre-

cum trebuie să răspundă un oștean român: „N'am poruncă de la comandantul meu suprem, să vină mai întâiu aceia, apoi plec.“

Marele duce necăjit până 'n suflet de acéstă a doua catastrofă a cărei urmări puteau fi foarte funeste pentru acest rebel se vede silit a roga pe Carol-Vodă ca el: să trecă Dunărea pe unde va sci și va voi și sub ori-ce condițiuni, numai să vină în ajutor, căci Turcii i-au prăpădit și cauza creștină este compromisă.“ Impăratul asemenea-l rógă terminând: „Vino pentru numele lui Dumnezeu.“ Atunci se hotări și Carol-Vodă de a trece cu armata sa pe la Corabia, după ce avură conțelegere cu marele duce Nicolae și cu Țarul și după ce obținu la 30 August denumirea de comandant suprem al tuturor trupelor ruso-române cooperătore la Plevna sub numire de armată de vest.

Carol a fost al-doilea Suveran român, care a aruncat pod peste Dunăre pentru a conduce legiunile sale.

Intre ostașii acestor legiuni să aflau și amicii nostri Iosif și Valeriu care tremurau de așteptare, pentru a-și măsura puterile cu afurisitul de păgân, ce se arătase cu mult mai valoros de cum cređuse rușii cei amăgiți și îngâmfați.

Era în ziua de 1 Septembrie (20 August) când să săvârși acéstă trecere, o zi de glorie, o zi de sərbătore pentru întreaga țeră. Din depărtări mari mergeau părinții, frații, surorile și nevestele bravilor băeți români pentru a le da o îmbrățișare de incurajare și un sărut de vitejiă. Înainte cu bărbăția ostași români! și în curênd vă veți întorce la vetrele noastre, în țera noastră liberă prin voi înșivă și acoperiți de aplausele întregii națiuni. Astfel li vorbi Carol-Vodă primul lor căpitan când a călcat pe podul lor de la Corabia. Și la toți le bătea inima mai tare în piept și toți își scóseră căciulile și chipiurile și cu un „urra“ resunător salutară aceste cuvinte insuflețitore. Iosif și Valeriu care steteau unul lângă altul se strinseră de mână, când puseră piciorul pe pod și diseră ca dintr'un glas: „pentru onóre și patriă.“

Cu începutul lunei lui Septembrie n. se aflau în Bulgaria peste 46,000 ostași români, adică divisiile a II-a, III-a și a IV-a întregi însoțite de binecuvântările țerei și de urările cele mai ferbinti ale României, ér la malul stâng al Dunărei mai rămase o rezervă de 25,000 sub conducerea generalului Lupu, mai cu sémă pentru apărarea podului de la Corabia (div. I.) Trupele române aveau destinațiunea ca împreună cu trupele rusești să impresóre și să cuprindă Plevna. Dinsule formară aripa dreptă și luară poziția la Nordostul Plevnei. Osman observă că i se pregătesce un mare atac de cătră trupele aliate, de aceea densusul nu întârđia pentru a-și înmulți puterile și a-și întări poziția sa la Plevna prin numeroase redute, traseuri și tot felul de șanțuri.

Ne apropiăm de momentul unde ne vom ocupa éráș mai mult cu amicii nostri.

Încă în 7 Septembrie n. deschiseseră atât Români cât și Rușii un foc energetic asupra Plevnei, ca preludiu la lupta ce avea să urmeđe la 11 Septembrie, ziua încoronării țarului, care și o voiră Nicolae și generalii săi cu ori ce preț să o serbătorească prin o victoriă, ca și când victoriile s'ar cístiga ca la manevrele de câmp. Încă în 8 spre 9 Septembrie primi divisia IV-a ordinul să atace retransamentele turcesci aflătore spre ost de la redutele Griviței I. și II. Atacul acestei divisii a fost scurt dar admirabil. Români s'au aruncat ca nisce lei asupra acestor retransamente și alungară pe Turci. Turcii se retrag și se încercă de repetite ori a-și réocupa retransamentele, însă tot fără succes. Europa era uimită de acéstă bravură, de aceste virtuți belice documentate de o armată ce până acum nu s'a bucurat de cât de bațjocura străinilor. Țera și cu dênșa Româniea întrégă era mândră și veselă de acest fapt belic.

Iosif și Valeriu care nu avuseră norocul de a face parte din trupele comandate la acel atac, erau plin de nerăbdare, ca să li vină și lor rëndul de a merge în foc.

Intru aceia Osman pașa își concentrase tot mai multe trupe în Plevna, ér de altă parte se întări de tóte părțile prin tot felul de șanțuri și redute. Progresul fortificării era admirabil. Intre mulțimea de redute și șanțuri ce împreunau redutele turcesci amintim redutele de la șanțul Grivița în număr de două, față de care erau postate trupele române și care erau atacate și cuprinse. În față cu aceste redute se afla divisia a IV-a care îndată după cucerirea obiectelor de dinaintea redutelor se puse în stare de apărare și construirea baterii noue la dreapta și la stînga astor redute. Dintre acestea avea mai mare însemnătate reduta Grivița Nr. 1 pentru că domnia peste tóte cele lalte întărituri.

Posițiile române se aflau înainte de acțiunea memorabilei zile de 11 Septembrie la o distanță de 1200 până 1800 metri. Terenul de dinainte era plan, érá spre redută cu puțin suis. La stînga extremă se cobora terenul într'o albiă afundă. Acolo în acea afundătură se aflau corturile ocupate de doctorul misterios și de amicii nostri Valeriu și Iosif.

VII.

● descoperire.

Era în séra de 9 Septembrie. Ceriul senin se întindea peste pământul tăcut ca un vél albastru țesut cu mi de floricele daurie preserate în o dulce desordine pe sênul unei fetițe frumoșe.

Numai chiotul militarilor, doinele de la Carpați și bubuitul tunurilor intrerupea tăcerea solemnă a naturii. Zefirul șoptea incetinel glasuri dulci de amor și suspine de dor; ele veneau póte din depărtare, de peste Milcov.

Póte șoptele astea misterioșe, póte natura cea mărétă, impresionau atât de adênc pe cei doi tineri

curcani Iosif și Valeriu, care se apropiau incetinel, schimbând numai ca pe furiș ici colea câte un cuvânt cu vocea năbușită. Nu, — nu zefirul, nu solemnitatea naturei era cauza amuțirii lor; ei erau în serviciu, comandați ca să facă o recunoșcere imprejurul lagărului. Calea lor i ducea pe dinaintea cortului în care petrecea doctorul misterios. Interesul ce-l nutreau pentru acest om enigmatic i făcu de să opriră, pentru a arunca o privire tainică în interiorul acestui lăcaș solitar.

Medicul ședea la o mesă ținând o fotografie în mână. Era rece ca tot-dea-una fără de mișcare ca și inlemit, cu privirea pironită pe posa amintită. Lângă dânsul o carte cam grosă, deschisă, apoi cernelă și un condei.

Doctorul ședea așa câțva timp fără să se misce, o lacrimă ascunsă îi scilpea în ochii săi intristați; sărută ferbinte posa și-o puse apoi în o lădiță ferecată lângă un convolut de scrisori vechi, o închise cu grije și luă cheia la sine. Să ridică, și că pierdut prin o altă lume începu să vorbescă, cu vocea năbușită, însă destul de inteligibilă prin tăcerea nopți.

— Șesesprededece ani! Dă-mi câta vreme. Și eu, înă tot mai pot suferi, încă nu mi-a sosit ora mântuirii, ora rescumpărării. — Oh, scumpa mea soție, dragii mei copii, voi, ah da, voi sunteți fericiți. — Nu, nu va trece mult, nu poate trece mult până ce ne vom revedea acolo... sus. Ajută Domnei cauzei noastre, dă-mi puteri ca să-i servesc până la sfârșit...

Aici doctorul se opri, apoi tresărind ca dintr'un vis exclamă cu nerăbdare: „Nu mai vin, și ță-s aproape unspredece ore, ba-mi pare că a trecut. Ce lungă și dureroasă așteptare și tot odată primejdiosă pozițiune. Dă-mi i-ar vedea cineva venind la mine, pe furiș, dă-mi s'ar descoperi de unde vin, dă-mi s'ar sci cine i-a trimis, ce lucru fatal... tocmai în aceste momente critice... unde este a să decide sôrtea neamurilor...

Doctorul se lăsă pe un scaun ca și sdrobotit de o sarcină uriașă.

Valeriu și Iosif aușiseră tot, ei priviră, unul la altul. Cuvintele din urmă ale doctorului li părură foarte suspecte. Iosif Dorca nu voia să presupună vr'un rău, dar Valeriu mai iute de fire era gata să-l aresteze pe doctorul misterios, acum trădător în ochii lui.

Iosif se împotrivi. Obținu în fine de la Valeriu învoirea ca să stea la pîndă încă ca vr'un cart de oră și dă-mi nu să va intimpla nimic, să-l lase pe doctorul fără nume în pace.

Ei se pituliră în umbra cortului.

— Ore pe cine poate el aștepta cătră meșul nopții — întrebă Valeriu — acest om, care n'avea nici un cunoscut, care nu vorbea cu nimen. Nu poate fi lucru curat — afirmă el din nou, — vei vedea, că este un trădător.

— Nu acusa, până ce n'ai probe — observă, Iosif, apoi tăcu.

Așteptară cu încordare, timpul li părea o eternitate, în adevăr nu trecu însă mult când să aușiră

pași de cătră marginea lagerului, dinspre redutele turcesci. Doue umbre alunecară între corturi la lumina lunii. Să apropiară — apoi intrară cu mare precauțiune în cortul medicului.

— Salem aleicum! — dăse acesta pe turcește cătră cei veniți. Apoi continuă a li vorbi tot în această limbă păgînescă din care pînditorii nu înțelegeau de cât ici colea câte un cuvânt. Lui Valeriu i să părea că li spune ceva de recunoștință și de datorie. Nu scia ce să credă, acele doue ființe care intraseră în cort erau în uniformă de dărobanți, cu căciulă, cu cocardă românească. — Nu scia turci sunt, români sunt. Acum unul dintre vizitatorii medicului își scose căciula, apoi își scose și perul din cap. Acest per era o perucă și de sub perucă luă o scrisore pecetluită cu cinci sigile mari și întinse această scrisore medicului. Acesta o luă, o desfăcu și o ceti. Apoi se puse la mesă și scrisse în grabă vr'o doue rînduri, îndoi hîrtia și o dete aceluia care adusese scrisorea cea pecetluită. Acesta voia să pună hîrtia primită éraš în cap și s'o ascundă sub perucă așa cum ascunsese și scrisorea adusă. La această vedere Valeriu nu să mai putu răbda.

„Ha, trădare!“ strigă el sărind cu Iosif în cortul doctorului. Dorobanțul fals la această scapă peruca din mâni dar nu și hîrtia primită de la doctor, pe care o ascunse iute în sin sărind tot odată afară și tulindu-o la fugă. Soțul său se puse lui Valeriu și lui Iosif în cale, care voiră să alerge după spionul turcesc. Să încinse o luptă, în care turcul fu iute invins și legat, dar celălalt scăpase întru aceia cu hîrtia cu tot. Doctorul privise cu sânge rece la această luptă, el nu luă parte la dinsa, ba nici nu să împotrivi la legarea sa.

Valeriu și Iosif escortară pe spionul turcesc și pe medicul misterios la comanda trupei și raportară despre scena la care asistaseră.

Cortul medicului fu îndată sequestrat, ér el și cu turcul ținuti sub pază strictă.

Casul ținut în senzațiune extraordinară tot despărțământul și dimină să aștepta în lagăr cu mare nerăbdare.

Cine ar fi creșut una ca asta! Doctorul fără nume! Omul cel bun de inimă, omul pacinic! dăceau militarii căci îndrăgiseră mult pe acest necunoscut misterios. Imposibil să să fi dejosit, să fi comis o trădare așa de rușinosă. Aprópe nimen nu putea să credă una ca acesta, dar mai puțin Iosif Dorca, ténérul care compătimea suferința acelu om, și care nu putea uita nici un moment acel zîmbet al doctorului, care lumină fața lui în momentul, când fu prins și legat, și care părea a dăce: „fiă în voia ta“.

Iosif tăcu, nu spuse nimic despre gândurile sale, nici chiar lui Valeriu căci acesta — poate unicul dintre toți — era pe deplin convins, după cele întemplate, că doctorul fără nume este în adevăr un trădător. — Hm!... Inșă vom vedea.

(Va urma).

George Noel Gordon, Lord Byron.

Cel mai mare liric dintre toți poeții englezi a fost Lordul Byron născut în 22 Ianuarie 1788 în London. El era fiul căpitanului John Byron; tinerețile sale nu fură fericite. Tatăl său era un om de lume vestit, om, care a mâncat averea soției sale Catarinei Gordon, ce fusese foarte avută și părăsind familia a murit la Valenciennes în anul 1791. Catarina Gordon o femeie foarte talentată dar foarte excentrică, n'a fost în stare a exercita o influență binefăcătoare asupra băiatului lesne de excitat, dar aplecat la melancolie. Starea cea rea a sănătății sale i dădea ocaziune de a-l trimite în munții Scoției, care făcu asupra imaginației sale o impresiune neperitoare. 1796 moșteni de la fraatele moșului său, adică de la Lordul William Byron, boeria și moșiile; de tutor primi pe unchiul său, Frederic Howard, Earl of Carlisle. Dabia acum primi băiatul o instrucțiune regulată, astfel încât în anul 1805 potu să meargă la „Trinity-College“ de la universitatea din Cambridge. 1807 publică primul volum de poezii. Afară de finul simț al limbii nimic nu anunța în acele poezii pe viitorul poet mare. Henry Brougham, un publicist renumit de pe atunci, făcu o recenziune asupra aceluia prim volum. De și acea recenziune nu fu nedreptă, era lipsită de orice urmă de bunăvoință și plină de observări caustice. Byron se simți atacat în vanitatea sa, în stima sa de sine și dădu drum revoltării sale prin o satiră intitulată: „poezii englezi și recenziuni scoțiană.“ Indignațiunea despădăci talentul, cetitorii se minunară de poetul june, care percurse cu egală ușurință toate treptele de la ironie până la batjocură, și care documenta o maestria de formă foarte rară pentru etatea sa. Deja pe acest timp erau vizibile trăsăturile fundamentale ale caracterului său: exaltațiunea firei sale, aplecarea sa către scepticism, dorul său de divin, disprețul societății și rivna de a gusta din toate nebuniile ei: poftă furtunosă de tot ce era mare și nobil dar apoi crăș slăbiciune de voință, care-l da în voia or

cărei seducțiuni și-l făcu astfel risipitor de bani și de sănătate. Dar el era o natură preaprofundată de cum să fi găsit mulțămire deplină întru aceasta, sufletul său era preamândru, de

cum să nu se fi revoltat în contra lanțurilor patimei, pe care însă totuși le suporta. La începutul anului 1809 devenise vârstnic și intrase în casa lordilor ca membru al opozițiunii; dar cu totă vederea sa luminată peste părțile umbrase ale vieții de stat englez, nu avea nici darul și nici pofta, pentru a juca un rol politic. Imprejurările deveniră tot mai apăsătoare, și la mijlocul anului 1809 întreprinse acea călătorie mare, care-l duse de la Portugalia și Spania în Orient și care a fost de mare însemnătate pentru dezvoltarea spiritului său. După doi ani se întorse acasă, superior în spirit tuturor membrilor de rangul său, dar tot o dată și mai disperat. Pe timpul pe când termina primele cântări din »peregrinagiul lui Childe Harold« (apărut 1812) și pe când scria acele poezii, care reflectază ființa sa proprie în diferite figuri poetice (»Giaur,« »Mirăsa de la Abydoi,« »Corsar« și »Lara« gusta plăcerile capitalei până la sațiu. În anul 1815 se cunună cu miss Milbake, un pas care nu s'a potut nici o dată explica, căci fu un pas nefericit. În care parte a fost vina, nu s'a descoperit încă, de bună seamă în ambele părți, atât să scie însă că scurta căsătorie a fost pentru amândouă părțile un infern după o beție de foarte mică durată. Lady Byron părăsi pe soțul său după ce i născuse o fiică și refușă decis și aspru de a se mai întorce la el. Acest scandal oferă lumii elegante un timp îndelungat materia binevenită de clevetiri și

MARRA.

limbele ascuțite se ocupau mai cu seamă de persoana lui Byron: -- societatea găsea o plăcere întru acesta, și încă o mare plăcere, cu toate că cea mai mare parte dintre membrii ei nu era cu nimic mai bună de cât Byron.

Vre-o câteva luni după despărțanie Byron părăsi pentru a doua oară Anglia (April 1816) și merse mai întâiu la Ge-

neva unde termina cântul al treilea din „peregrinagiul“ și pe „captivul de la Chillon; pe Manfred“ îl începu aici, și-l termină apoi în Italia (1817). În timpul petrecerii sale prin Italia începu a lucra și la „Don Juan.“ Pe la mijlocul anului 1823 Byron merse în Grecia pentru a lua parte la luptele de eliberare. Curățit aici, prin devoțiunea la o idee mare, de multe pete, muri de urmările unui morb de friguri la 19 Aprilie 1824, jelit pretutindenți, dar mai tare în Grecia.

Pentru poeții mari nu să găsesse formule mici prin care să se exprime pe scurt intriga lor ființă; cu atât mai puțin pentru acela, care poate trece de prototip al unui mare spațiu de timp din evul nostru. Spiritul unui Shakespeare, unui Goethe devenise un lucru curat, după ce invinseră periodul lor de furtună; din operele lor a resărit stăruința mari și pozitive. Acesta nu s'a întâmplat cu Byron, de și era un geniu.

La citirea poeziilor lui Byron ne simțim apăcați de un simțământ de durere și de compătimire. Deja în primele sale cântece — abstragând de la prima colecțiune — predominază așa zisa „durere universală,“ dar totuș se simte ici-colea resunetul credinței copilărești; însă tot mai mult pierde lumina; disprețul de oameni resare de timpuriu, lângă care tot se mai aud și cântece de un adevăr pătrunzător, de un dor dureros care plânge un amor pierdut dar neperibil al tineretelor. Maxima sa la cele din urmă totuș rămâne însă: „Mai bine este de a nu fi.“ (Eutanasia).

Byron a dovedit deja în tinerțile sale că avea o vână satirică, care în această natură trebuia să devină tot mai puternică. Idealismul firei sale resimțea adânc deosebirea între lumea închisută și între cea reală; simțea că această discordia exista în propria sa inimă. Fiindcă nu atinse el însuș armonia, aușia cu atât mai bine ori ce disonanță externă. Experiințele sale cele triste, conștiința slăbiciunilor sale, îndărânicirea față cu judecata unei societăți, a cărei deșărtațiune o cunoștea el foarte bine, ageriră dispozițiunea sa spre satiră. Dar mai tot de-a-una este negativă, distruge, însă nu spre a câștiga spațiu pentru sublim, adevăr și veritabil, nu pentru a arăta soroale, care luminează și de după nori de furtună, ci din plăcere dimoniică de distrugere. În „peregrinagiul lui Childe Harold“ se găsește acest simț de dispreț al omenimei. Tote-s înșelăciuni; gloria, amorul, speranța și credința. Impresiunea întregului este deprimătoare cu toate descrițiunile minunate și cu toate reflexiunile pătrunzătoare. Cititorul însă totuș resimte nobleța acestui suflet și vede că totă această batjocură a lumii nu este alt nimic, de cât o adâncă desbinare cu sine însuș.

În „Don Juan“ pesimismul devine însă vătămător. Nimic

nu ni poate slăbi convinețiunea cumcă fundamentul acestui spirit mare este subminat, nimic, nici spiritul uimitor, nici satira caustică, nici pasagiile în care erupe mândrul simț de libertate și ura în contra ori cărei sugrumări. Judecata noastră poate nu este justă, credem însă că în totă literatura lumii nu există nici un op, care cu totă grandea lui, să fiă înlăintru atât de rece și sarbed, ca și „Don Juan.“ Obosese simțul nostru, provocă la contradicere simțul ideal, ce există încă în noi, și chiar frumsețele perd acel efect puternic, pe care l'ar putea exercita, decât ideile fundamentale n'ar fi așa lipsite de ori ce credință în valoarea omenescă. Ni pare, ca și când inima poetului s'ar fi revoltat în contra sarcasmului vătămător, ca și când prin exagerațiune ar fi voit să sugrume această contradicere. Pare că în mândria sa îndărânică voiesce să ascundă sub vëlul batjocurei, rivna inimei și a spiritului său de a po- tea iubi și crede: găsim ceva neexprimat printre rënduri, acel dor adânc și dureros, care se simte în alt mod și în „Manfred.“ Forma întregului este foarte expresivă pentru neliniștea în spiritul lui Byron; șirul întâmplărilor se rupe pe fie-care moment — tot ce resare în intuițiunea internă a poetului, se desvoltă de el, chiar decât nu stă în relațiune cu materia tractată. Nu putem însă nega că această libertate neimpedecată a dat ansă la unele dintre pasagiile cele mai frumoșe. Limbajul este minunat în bogăția tonurilor.

O mulțămire mai curată ni procură poeziile satirice de un coprins mai mic. În satirele politice se manifestă rivna nobilă de libertate și judecata fină a lui Byron, politica santei alianțe nu s'a biciuit nici o dată atât ca în „visiunea judecării.“

Byron va rămânea pururea unul dintre cei mai mari poeți ai literaturii universale. Fiindcă a fost atât de genial morbul a trebuit să se arete la el în formă tipică. Tote trăsurile care erau împrăștiate prin epoca s'au împreunat la densusul și au devenit astfel un punct de purcedere pentru poezia a mai multor sute de talente june din toate părțile ale lumii.

Nu este nici un poet care, pentru istoria dispozițiunii spirituale a secolului nostru să fi devenit atât de însemnat, ca și Byron. El a fondat poezia disperării, care în puținii decenii și-a dobândit apostoli pretutindenți, de la Mauzonares și până la Newa; în toate limbile Europei se exprimară acele idei, pentru care Byron a aflat prima expresiune audace. Disperarea, indoiela, sarcasmul se împreunară, pentru a forma moda simțimentelor, care a influințat atât de stricăcios asupra simțirei etice. Avem Byroniști chiar și în juna noastră literatură română.

Noțiuni de estetică.

(Continuare.)

A doua condițiune pentru admiterea comparațiunilor este: ca ele să fie juste. Comparațiunile sunt chemate a da o imagine sensibilă pentru gândirea prea abstractă, însă această imagine trebuie să fie potrivită cu gândirea, altfel sensibilizarea ei produce contradicere și constituie o erore. E de necreșut, cât de des păcătuiesc scriitorii în contra acestei regule elementare a conceperei, întrebuițând comparări false sau pline de confusiune.

Să ne mai mirăm de cei nechemați și ne-aleși, când putem cita asemenea erori chiar în poeziile nostri cei mai eminenți. Ecă cum compară unul dintre ei:

Pe când stéua se oglindă
În isvorul tănuit
Crinul merge de colindă
Câmpul verde și înflorit.

Și în cupa lui adună
Lacrimile de pe flori,
Ce cu rațele din lună
Să sărut ca dulci surori.

 r când s rele s'aprinde Astfel tu, copil  dalbă,
 Pe al cerului altar, Când in lume te ivesci
 Crinul vesel  i intinde Culegi roua dulce albă.
 Cupa  i de mărgăritar. De pe crini  sufletesci;

 i când cerul in lumină
 Te deştept  despre zori,
 A ta inimă  i inchin 
 Feciorescele-i comori.

Cuvintele frumoșe, dar compara iunea confus , imposibilă, indata ce incerci a- i desemna imaginile intrebuintate.

Ac st  parte a poeziilor române moderne este plină de erori in parte a a de comice, inc t pot deveni un izvor bogat pentru almanace humoristice,  i c t autorul vrea să fie mai solemn seu mai duios, atât, să înţelege, impresiunea este mai ridiculă.

Un poet compară:

Primăvera cea dorită de la sferele senine
 Pe-a zefirului aripe intre noi voi s  vine,
 Sub u orele ei pasuri mi  de flori au r sarit,
 C mpul, muntele  i codrul de nou  r au inver it,
 Aerul senin s'adapă de-a sufl rei ei mir se,
  i din sinu-i rour z  pe  arine ploii m no e.

Primăvera vine cu pa ur  u ore  i plouă din sin!

Altul  ice:

Talia- i naltă  i sub iric 
 Ochi  t i negri de abanos,
 M na ta albă  i mititică
 Face din tine un cer stelos.

Talie inalt , ochi negri  i mână mică fac un cer stelos!

Un poet c nt :

Să fii zefirul, să fii zambil ,
 Prin cele fete să salt u or.

Să salte prin fete ca zefirul seu ca zambila!

Altul compară:

Sus la Petricica
 Când mergea fetica
  i sta  iulica.
 Vi ei p dea -
 I  lua de furcă.
  i ca o haiduc 
  i ca o nălucă
 In tufi  torcea!

 i in alt loc:

Ochi  cum  i joc 
 Ca la o  erp ic .
 Ca o pandur ic , etc.

Cetim intr'o f i  nouă din la i (Septemvrie 1866):

Ador tare adev rul
 Il ador că e frumos.
 Precum e in flóre mărul.
 Al live it pom frumos.

Adev rul frumos ca mărul!

Unul incepe:

Bel  copil , de gra it plină,
 Mus  sublimă, s re d'amor,
 Coruri de nimfe pe busa- i lină
 Le văd cum joc  incet sor.

Inchipu ti-v  o buză lină, pe care joc  coruri de nimfe!

Unul să adreséză la iubita sa:

Tu flóre frumusi , ca cerul de m r t ,
 Ca d nsul de albastră...

 r altul  ice:

A e inimă prea  focate
 Cu stilp ri de nemurire
 De al păcei inm legate
 C nt a patriei iubire!

Ce imagine teribilă! Inimă infocate, legate de un inm cu stilp ri de nemurire!

Dar destul  i prea destul de ac st  infirmerie a literaturii române  i să revenim in fine la partea seri s  a cercetărilor, ce ne ocupă.

Recapitul nd rezultatul dob ndit din analiza precedentă a detaliurilor poetice, constatăm ca demonstrate următoarele propozi ii din inceputul diserta iunii:

Particularităţile stilului poetic (espresiunii determinate, epiteze, personificări, compara iuni) purced t te din trebuin a de a sensibiliza g ndirea obiectelor; acésta provine din necesitatea de a crea poeziei elementul material, ce nu-l află gata afară din sine, de care ins  nu să p te lipsi nici un op de arte, frumosul fiind tocmai esprimarea unei idei sub o formă sensibilă corespun toare.

Din aceste reflecțiuni inţelegem in acela i timp ce vrea să  ic  mult discutata originalitate a poetului. Poetul nu este  i nu p te fi tot de-a-una nou in ideia realizată: dar nou  i original trebuie să fie in vestim ntul sensibil, cu care o inv lesce  i care il reproduce in imaginațiunea n str . Subiectul poeziilor, impresiunile lirice, pasiunile omenesci, frumse ile naturei sunt acelea i de c nd lumea; nouă ins   i in perpetuu variată este incorporarea lor in arte: aci cuv ntul poetului stabileste un raport până atunci necunoscut intre lumea intelectuală  i cea materială  i descopere astfel o nouă armonie a naturei.

Ne pare important a insista asupra acestor adevăruri fundamentale ale literaturii; căci tocmai ele sunt ast di perdute din consciin a junei n stre genera iunii,  i de acea ast di suntem in pericol de a nu mai avea poezie, adecă de a nu mai avea unul din puternicile mijlóce de cultură ale societăţii române. Este probabil, că politica ne a surpat mica temelie artistică ce o puseseră in țera n str  poe i adev ra i Alexandri, Bolintineanu*), (Gr. Alexandrescu. Atât cel pu in este sigur, că cele mai rele aberra iuni, cele mai dec dute produceri intre poeziile n stre de la un timp incóce, sunt cele ce au primit in cuprinsul lor elemente politice.  i cauza să inţelegem u or: politica este un product exclusiv al ra iunii logice, poezia este  i trebuie să fie un product al fantasiei (altfel nici nu are material): una dar eschide pe cealaltă.

De acea vedem, că poeziile politice precum  i cele rele istorice, au t te vi ul corespun tor: de a fi lipsite de sensibilitatea poetică. Exemple vor esplica mai bine, ce insemn z  acésta,  i pentru mai multă lămurire să incepem cu o poezie f rte caracteristică a unei celebr  i de a le n stre cătră C. Negri.

O Negri! inamicul a tot ce dă mărire
  i vic ta României nu- i vor putea erta
 Că ai luat o parte de lauri la unire
 Prin insistin ta ta!

*) Inţelegem pe Bolintineanu de mai nainte, până la 1852, când să făcu publicarea primelor sale poezii; căci peste ultimele lucrări a le D-sale (Eumenidele, etc.) trebuie să aruncăm un v l de pud re.

A face-un singur popol, o singură domnie
Din două: a restringe atâția postulanți,
Credî tu, că o să se facă vr'odată bucurie
Acestor sclavi tirani?

Cuvântul datorie spre țără e un nume!
Și patria o umbră, mărirea un eres!
A face să rămăe desprețuită 'n lume
Și 'n umbră mai ales,

A pune interesul persónelor nainte
De interesul țerei, a nu simți vr'un dor
Când jugul rău apasă aceste locuri sante
Acésta-i legea lor! etc.

Tóte aceste strofe cuprind un șir de cuvinte reci, fără imagine, și prin urmare nici nu sunt poezie: sunt un articol de jurnal pus în rime, — o monstruositate literară. Decă un adevărat talent poetic a ajuns la acésta decadentă, ce să mai așteptăm de la ceilalți?

Unul ne face următórea »poezie« epică:

Cei 300 eroi de la satul Putineiu (1594).

Cu o despărțire de Români alésă,
Din óstea cea bravă a lui Bravu trasă,
Radu, Stroe, Preda, cei trei frați Buzesci,
Și Stoica și Radu, frați Calomfiresci,
In câteva ore bātu óstea tatară
Și in două rënduri ei o sfărîmară;
Apoi pun in gónă hordele barbare,
Secerând cununa cea nemuritoare.

In acésta luptă trei sute Olteni,
Bravi ca și eroii din Călugăreni,
Singuri se luptară, bravii mei Români,
Cu douespredece de mii de păgâni:
Toți într'o unire, bravii mei jurară
Pe păgâni să 'nvingă, séu cu toți să móră.

Satul Putineiu fu in doue zile
Celebra strîmtoare de la Termopile,
Êr panduriî nostri eroii Spartani;
Sufletele acelor trei sute Fabiani
In Români trecură in acea di toți
Ca să nemurésă p'ai lor străncopoți.

Manualul de Istorie a lui Laurian, pus în stanțe și trochee, și încă și aceste ca vai de ele.

Un alt scriitor, care acum debutază în poezie, se adresează într'un diar (din Octomvrie 1866) la Dumnezeu și-i spune între altele:

Impărați, regi, principi dară, toți sunt o necesitate
Pentru popoli: unii sciu să-și împlinescă datoria ce-ai impus,
Altul însă, plin d'orgoliu, speculează onestitate.
Caleă în picioare legea, fără a fi de tine pus.

Triste scene, suferințe, care strigă răsunare;
Tot ce-i sacru, nici virtute, toate aruncate 'n vânt —
E tiranul! El domnesce fără vr'o nerușinare.
Tată, fiu, soție, frate la el nu-i de cât cuvânt.

Tot ce cer eu de la Tine, este grabnică scăpare
A acelor cari sufer maltratări necontenit.
Ai puterea 'n mână. Dómne: fă: și 'ndată va dispăre
Suferințele mulțimei — și tirani au perit!

Și așa mai departe în vr'o de ce strofe, și nota-bene totă

acésta declamațiune politică este numai o introducere pentru a ajunge la esprimarea dorinței de a-și revedea amanta:

Elvirita absenteză, nu-i vieță pe pământ.

Intr'un alt diar nou (din August 1866) cetim:

Să scriu la ode lingușitoare
N'am obiceiul, mărturisesc;
Chiar de cuvinte măgulitoare
In tot de-a-una mă cam feresc;
Dar cu plăcere și cu căldură
Ași scrie multe, pre legea mea
Strâmbe, sucite, fără măsură,
Fără de vină cum așa putea.

Ași face una acelu care
Democrația ar sprijini,
Și monstruoasă centralisare
Ca pe o spaimă o ar goni

Ași face una cu mulțămire
Acelui spirit îngrijitor,
Ce prin scoli bune mai cu grăbire
Ar da lumina și in popor

Ași dura una celui ce-ar face
Jidanî in țără să nu zărîm,
Să ne mai lase in buna pace
Fără de dênșii ca să trăim.
etc.

Sperăm, că din opozițiunea frapantă între citațiunile din urmă și între poeziile citate mai nainte, lectorul va fi simțit diferența radicală ce separă poezia de prosă fie acésta simplă, fie rimată, și va fi înțeles că înainte de a putea fi vorba de poezie, trebuie cel puțin să se împlinescă condițiunea mecanică a or cărui op de arte: aflarea materialului sensibil, care pentru poezie consistă în imaginile sensibile desceptate prin cuvinte.

Odată acésta condițiune împlinită, începe tărémul artelor, posibilitatea frumosului, critica estetică, și de aci înainte vin apoi cerințele artistice: ca dicțiunea să nu fie prea materializată prin imagini, ca cuvintele să fie așa de bine alese, în cât să intruzeze în modul cel mai simplu și pregnant ideile poetului etc. După măsura acestor cerințe se dovedesce apoi adevăratul poet, și se distinge chiar și în privința cuvintelor literatura clasică de literatura decădinței. Dar, după cum am vădit, de aceste considerațiuni mai înalte nu s'a tractat în paginile precedente, și nici nu credem oportun de a se tracta în literatura noastră, prea tinăre încă pentru o estetică mai întinsă. Pentru noi a fost prima necesitate: a marca în mod demonstrativ linia de separare între poezie și celelalte genuri literare, pentru ca cel puțin pe acésta cale să se lătescă în juna generațiune un simțiment mai just despre primele elemente ale artei poetice.

XXXI.

Trecând la condițiunea ideală a poeziei, ne propunem a analiza, care este în privința ideilor esprinuate de poet condițiunea, fără a cărei împlinire nici nu pôte exista poezia.

O vechiă împărțire a tuturor obiectelor gândirei omenești face distingerea între lumea interioară séu sufletescă și

intre lumea esteri6ră s6u fizic6. Inse și ac6st6 lume fizic6 exist6 pentru noi numai intruc6t simțim ceva din ocasiunea ei. Astfel t6te obiectele g6ndirei, fie esterne, s6 pot privi la un singur loc și s6 pot apoi distinge dintr'un alt punct de vedere mai unit: in obiecte ale rațiunii reci s6u logice, și in obiecte ale simț6m6ntului s6u pasionale, distingere provenit6 din cunoscuta diferinț6 intre minte și inim6.

Paralel cu ac6st6 diferinț6 constat6m pentru scopul ce ne ocup6, urm6toarea propozițiune limitativ6: ideia s6u obiectul exprimat prin poezie este tot de-a-una un simț6m6nt s6u o pasiune, și nici o dat6 o cugetare exclusiv intelectual6 s6u care s6 ține de t6r6mul sci6nțific, fie in teorie fie in aplicare practic6,

Prin urmare iubirea, ura, tristeț6, bucuria, disperarea, m6nia, etc. sunt sujete poetice: inv6ț6tura, preceptele morale, etc. sunt obiecte ale sciinței și nici o dat6 a le artelor; singurul rol ce-l pot juca ele in reprezentarea frumosului, este de a servi de ocasiune pentru exprimarea simț6m6ntului și pasiunii, tema etern6 a frum6selor arte.

Și pentru ce ac6sta?

C6teva din cauzele fundamentale ce oselesc cele dou6 sfere ale g6ndirei omenesc6, ne par destul de simple pentru a putea fi explicate in disertațiunea de faț6 f6r6 prea lungi diversuni.

Și mai int6iu poezia este un product de lux al vieței intelectuale, une noble inutilit6, cum a șis aș6 de bine Me. de Sta6l. Ea nu aduce mulțimei un folos astfel de palpabil inc6t s66 atrag6 de la sine, numai din motivul unui interes egoistic; ea exist6 pentru noi numai intruc6t ne p6te atrage și interese prin pl6cerea estetic6. Inse o condițiune, f6r6 care nu p6te fi interes și pl6cere, este: ca mai int6iu de t6te poezia s6 fie int6les6, s6 vorb6sc6 la consciința tuturor. Prin urmare ea nu-ș6 p6te alege sujete, cari se țin de dominiul ocupațiunilor exclusive, precum sunt cele sci6nțifice, fiindc6 aceste r6m6n neint6lese pentru marea majoritate a poporului, ci este dat6re a ne reprezenta simț6m6nte și pasiuni, fiindc6 numai aceste sunt comune tuturor 6menilor, sunt materia int6les6 și interesant6 pentru toți. Cea ce separ6 pe 6meni de o lalt6 este cuprinsul diferit cu care și-au implinit mintea; cea ce-i unesce, este identitatea mișc6rilor de care s6 p6trunde inima lor.

Dar chiar m6rginindu-s6 poetul sci6nțific la acea minim6 parte din public, care s6 alc6tuiesce din 6meni speciali, din politici, filologi, etc., s6 nasce pentru d6nsul o nou6 barier6: cea ce, chiar pe acest t6r6m, este interesant ast6đi, nu a fost interesant cr6 și nu mai interes6z6 m6ne, și o poezie insulf6țit6 numai de asemenea obiecte ar perde din an in an din atracțiunea ei.

Ast6đi s6 interes6z6 societatea politic6 rom6n6 la decentralizare; societatea, ce se mai ocup6 de cercet6ri limbistice, la unificarea ortografiei și la terminațiunile cuvintelor nou6: vor trece 6re mulți ani, p6n6 c6nd aceste cestiuni s6 fie șterse de la ordinea șilei? O dat6 decentralizarea f6cut6, ortografia și limba unificate, mișcarea cauzat6 prin aceste ocupațiuni trec6toare va inceta, și nimene nu le va putea reinvia in propriul lor interes intrinsec.

Prin urmare poezia r6t6cit6 in sfera sciinței și a politicii

r6m6ne mai int6iu neint6les6 și neinteresant6 pentru marea majoritate a 6menilor contimpurani, și este al doilea percut6 la generațiunile urm6toare chiar pentru cercul restrins de indiviđi, pentru care a avut un sens și o atracțiune in șiua nascerii ei.

Inse prea rar6 este, este de prea mare preț și val6re acea concepțiune a spiritului omenesc, ce se numesce poezie, pentru a fi espus6 vicisitudinei mobile a intereselor omenesci. De magica figur6 ce poetul a creat-o din abundanța inimei sale, trebuie s6 s6 fr6ng6 valul timpului și s6 o lase intact6 pentru generațiunile viitoare ca o scump6 moscenire secular6 a geniului omenesc.

Numai copii cei necopți pentru a-ș6 face o gr6din6, taie florile și frunzele din tulpina lor și le aș6đ6 in nisipul spulberat: cea dint6iu suflare a v6ntului le dob6r6, cea dint6iu rađ6 a s6relui le vestejesce. Dar natura, marea n6str6 inv6ț6toare, iș6 impl6nt6 r6d6cina stejarului in p6tura cea mai adinc6 și constant6 a p6m6ntului și de acolo d6 creațiunii sale putere de a s6 lupta și de a tr6i.

S6 analis6m acum o alt6 caus6, mult mai important6, pentru care poezia nu p6te tracta obiecte sci6nțifice.

Frum6sele arte, și poezia mai int6iu, sunt repaosul inteliginței. In mijlocul fluctuațiunii perpetue, de care este mișcat acel straniu product al formațiunilor animalice, ce se numesce minte omenesc6, arta se stabilesee ca un liman ad6postit, spre a reda inteliginței agitate o linisce salutar6. Ac6sta a fost cauza, din care s66 n6scut odinioar6 poezia intre 6meni; ac6sta este cauza, din care ast6đi iș6 p6str6z6 val6rea ei nem6surat6 pentru fericirea genului omenesc.

Dar activitatea sci6nțific6 nu s6 potrivește cu ast6 chie-mare a poeziei. C6ci sciința provine din acea inușire in6scut6 a minții n6stre, prin care suntem in perpetuu siliți a intimpina or6 ce fenomen al naturei cu cele dou6 intreb6ri specifice omenesci: din ce caus6? și spre ce efect? Inse primul efect ce-l descoperim, s6 ar6t6 a fi tot-deodat6 o caus6 pentru un alt efect, care la r6ndul s6u este noua caus6 pentru alte efecte — și pe nesimțite se deschide inaintea n6str6 linia timpului, care ne duce inainte intr'un viitor nem6rginit. Și asemenea cercet6nd inapoi ni s6 ar6t6 prima caus6 a unui fenomen ca fiind și ea efectul unei alte cause, care 6r6și este efectul unei cause mai anteri6re, și aș6 mai departe s6 deschide și ind6r6tul nostru aceași linie infinit6 a timpului. Și astfel omenirea, impins6 in sufletul ei de forma aprioric6 a causalit6ții, s6 urc6 și s6 cob6r6 pe scara timpului in sus și in jos, p6n6 c6nd mințile imb6tr6nite a le generațiunii actuale s6 pl6c6 la p6m6nt și las6 altei generațiunii sarcina de a impinge p6tra lui Sisifos cu un pas mai nainte; ac6st6 alt6 generațiune o las6 generațiunilor viitoare, și aș6 mai departe s6 desv6lt6 sciința și nu are nic6iri repaus și nici o dat6 finit: c6ci prima caus6 și ultimul efect sunt refuzate minții omenesci: nici o limit6 etern6 nu ne opresce, dar etern ne opresce o limit6.

In ac6st6 stare a inteliginței active se cob6r6 arta ca o consolațiune binef6c6toare. Ea prinde atențiunea neliniscit6 și agitat6 spre infinit, și prezent6ndu-i o ide6 m6rginit6 in forma sensibil6 a frumosului, ii da liniscea contemplativ6 și un repaos intelectual. Poezia in special trebuie s6 ne decline spiritul

de la înlanțuirea nexului causal, să ne manifesteze idei cu început și cu final și să dea astfel o satisfacțiune spiritului omenesc. De aceea ea este datoră să ne îndrepteze spre simțăminte și pasiuni. Căci tocmai simțămintele și pasiunile sunt actele de sine stătătoare în viața omenescă: ele au o naștere și o terminare pronunțată, au un început simțit și o catastrofă hotărâtă și sunt dar obiecte prezentabile sub forma finită a sensibilității.

Celelalte arte, prin chiar condițiunile lor materiale, sunt restrinse în acest cerc estetic și sunt ferite de rătăcirea științifică: nici idei politice, nici reguli limbice nu se pot sculpta în piatră sau exprima în muzică. Poesia singură este în pericol de a-și confunda sfera, și acesta din cauză, că ea întrebuintează și știința pentru ale sale: adecă limbajul omenesc. Cu atât mai mult însă este de datoră poetului a-și îndrepta atențiunea spre diferența între aceste două sfere obiective și a libera mintea obosită din perpetua causalitate.

Recapitulând rezultatul dobândit din cercetarea teoretică de până acum, afirmăm din nou adevărul cu care am început: ideea sau obiectul poeziei nu poate fi de cât un simțământ sau o pasiune. Și precum am făcut în partea I., așa vom arăta și în această parte, că însușirile esențiale ale poeziilor celor

frumose în privința ideilor lor se esplică numai pe baza acestui adevăr.

Poetul, chemat a exprima simțirile omenesci, a aflat în însăși natura lor legea după care să se conducă. Între deosebiri ce disting afectul în genere, fie simțământ fie pasiune, de celelalte stări ale sufletului, se pot cita următoarele ca principale:

1) O mai mare repeziune a mișcării ideilor. Observațiunea respectivă o poate face ori-cine. Exemplul cel mai lămurit dintre toate ni-l prezintă spaima, cu prodigioasa sumă de idei ce ne străbat mintea în momentele ei.

2) O exagerare sau cel puțin o mărire și o nouă privire a obiectelor sub impresiunea simțământului și a pasiunii. Lucrurile gândite iau dimensiuni crescende, micul cerc al conștiinței intelectuale se preface în linte microscopică și, privite prin ea, toate senzațiunile și toate ideile momentului apar în proporțiuni gigantice și sub colorii neobișnuite.

3) O dezvoltare grabnică și crescândă spre culminațiunea finală sau spre catastrofă, decât luăm acest cuvânt și în sens bun, nu numai în împrejurări tragice.

Aceste trei semne caracteristice ale afectelor sunt totdeauna cele trei calități ideale ale poeziei. (Va urma.)

Colomba.

Novelă de Prosper Mérimée*.)

I.

În primele zile ale lunii Octombrie 18... colonelul Sir Tomas Revil, Irlandez de naștere și ofițer eminent al armatei engleze descălică cu fiia-sa în hotelul Beauveau la Marsilia întorcându-se din Italia. Necurmată admirațiune a turiștilor entuziasmați produsese deja o reacțiune, și multe dintre aceste călătore, adoptaseră devisa lui Horatius »nil admirare« ca devisa lor pentru a se arăta mai presus de alții. De această clasă de călători nemulțumiți se ținea și miss Lydia, fiica unică a colonelului. Transfigurațiunea lui Rafael i se păruse foarte mediocră, vesuvul înflăcărat nu făcu asupra ei o impresiune mai mare de cât hornurile fabricelor de la Birmingham. Acusa ei principală în contra Italiei era, că această țară n'ar avea caracter, n'ar avea colorit local. Miss Lydia se nutrise cu speranța, că va vedea dincolo de Alpi lucruri, pe care nu le văduse nimeni înaintea ei, și despre care va putea vorbi cu oamenii așezați când se va întorce acasă. Dar, de orice o preveniseră pretutindeni compatrioții ei, și fiind-că pierduse toată speranța de a mai descoperi vreun lucru necunoscut, se alătură de partida criticilor. În adevăr, este un lucru foarte neplăcut să nu poți vorbi despre minunile Italiei, fără să fi supus risicului de a-ți dice cineva: „De bună seamă cunoști Rafaelul palatului x din x. Etă cea mai mare frumusețe din toate frumusețile Italiei. Căci tocmai asta n'ai vădit. Fiind-că nu poți vedea toate, este mai simplu a condamna toate pe nevădute.

În hotelul Beauveau miss Lydia avu o decepțiune amără.

*) Unul din cei mai renumiți romaniști francezi; născut la Paris în 28 Sept. 1803; mort în Octombrie 1870.

Aduse cu sine un desen frumos al porții pelasgice sau ciclopice de la Segui, despre care credea, că desemnatori ar fi trecut-o cu vederea. Dar Lady Fenweiche i arătă, când se întâlni cu dânsa în Marsilia, un album, în care găsi, între un sonet și o florie uscată, desenul porții în cestiune. Miss Lydia dăruie porța sa camarierii sale și perdu toată stima pentru arhitectura pelasgică. Colonelul, tată-său, care după mărtea soției-si, privea toate cu ochii domnișorei Lydia, împărtașia această aplecare rea. Pentru dânsul Italia era vinovată de a fi contrariat pe fiia-să și prin urmare era cea mai urcicioasă țară din lume. În realitate n'avea nici o obiecțiune în contra naturei și în contra picturelor, el însă susținea, că vânătoarea ar fi miserabilă în această țară, și că, pentru a vena vr'o două poternichi ticăloase, ar trebui să faci cale de deuce miluri în campania romană, prin arșița soarelui.

A doua zi după sosirea sa la Marsilia invită la mesă pe căpitanul Ellis, vechiul său adiutant. Căpitanul povesti cu mult foc domnișorei Lydia o istorie de brigantă, care avea preferința de a nu semăna cu acele povești, pe care le auzise de atâtea ori pe drum între Roma și Napoli. Apoi rămânând cei doi bărbați singuri la mesă, pentru a-și fuma țigările și a goli o butică de Bordeaux, vorbiră despre vânătoare, și colonelul află, că n'ar exista nici o țară prin lume, unde ar fi mai variată și mai bogată de cât în Corsica. Sunt acolo o mulțime de porci sălbatici, dicea căpitanul, și trebuie să te deprinzi mai întâiu, ca să-i deosebești de porcii domestici, cari semănă de minune cu frații lor cei liberi; căci decât ai vena un porc domestic ai avea de-a face cu păzitorii lor. Aceștia es din pădure, care se numesc pe la ei maquis, înarmați până la dinți, și-ți iau o plată mare, apoi își rid de

d-ta. Apoi se mai află acolo oia sălbatică, un animal curios, care nu se găsește în altă parte, care însă este greu de vânat. Cerbi, fasanii, poternichi și mai știu eu câte toate se află în Corsica. Domnule colonel, decă îți place vânătoarea, du-te la Corsica.

La ceaiu, căpitanul o delecta pe miss Lydia din nou cu o istorie de »vendetta transversale (răzbunare care se ia asupra consăngenilor ofensatului.) Această narațiune era încă și mai bizară de cât cea dintâi, și i succese a entuziasma pe miss Lydia pentru Corsica, descriindu-i aspectul sălbatic al țerei, caracterul original al locuitorilor sei, ospitalitatea și datinile lor primitive. Apoi i dete un pumnal mic, remarcabil, nu atât prin forma, cât prin istoria sa. Un bandit faimos îl cedase lui, și i garantase, că pătrunsese deja în patru corpuri omenesci. Miss Lydia îl puse la brâu, și culcându-se îl aședă pe mescioră lângă patul ei, scoțindu-l de două ori din teca, până a adormi. Colonelul din partea sa visă, că ar fi ucis o oia sălbatică, și că proprietarul ei ar fi cerut plata pentru oia, pe care o dete bucuros, căci era un animal curios, care se mână cu un porc, avea corne ca un cerb și coda, ca un fasan.

— Ellis spune, și se colonelul, când dejună singur cu fiăsa, că în Corsica ar fi o vânătoare minunată; decă n'ar fi așa departe, ași voi să petrec vr'o două săptămâni p'acolo.

»Ei bine, răspunse miss Lydia, de ce nu mergem la Corsica. Până când ai vena tu, eu aș desemna; mi-ar face mare plăcere să am în albumul meu pescerea, despre care spunea căpitanul Ellis, că ar fi studiat în ea Bonaparte, pe când era copil.

Asta fu doră pentru prima oră că o dorință exprimată din partea colonelului să fi dobândit aprobățiunea fie-si. Incântat de această întâmplare neașteptată, fu destul de cu minte, pentru a face ore-care opozițiunii și a excita astfel capriciul fericit al domnișorei Lydia. Vorbi în dar despre sălbătăcia țerei și despre dificultățile de a călători prin ea; ea nu se temu de nimic, și se dădea, că-i place a voiagia călare, a dormi în bivouac, și îl amerința pe colonel, că va merge în Asia minoră. Pe scurt, avea un răspuns la toate, o engleză nu fusese încă nici o dată în Corsica, prin urmare trebuia să se ducă ea acolo. Și ce plăcere de a-și arăta albumul, când vor fi erăși în piața Sain-James.

— De ce scumpa mea, treci peste acest desemn?

»O nu-i nimic! numai un mic crochis, ce l'am făcut după un vestit bandit din Corsica, care ni-a servit de călăuză.

— Ce fel, ai fost în Corsica?

De ore-ce nu existau încă vapore între Corsica și Franția, căutară o corabiă destinată pentru insula, pe care își propusese de a o descoperi miss Lydia. Colonelul scrisese îndată la Paris pentru a contramanda odăile pe care venise să le locuiescă, și se înțelese cu căpitanul unei corăbiore corsicane care mergea la Ajaccio, pentru prețul de trajet. Nu erau în adevăr intrinseca de cât două cabine foarte mediocre. Se aprovizionară cu merinde; căpitanul susținu cu sântenie, că matrosul său ar fi un bucătar stimabil și că nimeni nu l'ar întrece în gătită ciorbei de pește; asigură, că mademoasela se va afla foarte bine pe corabiă și că vântul va fi favorabil și marea linisită. Afară de aceea mai stipulă colonelul, după dorința fie-si, că să nu-i fiă permis căpitanului a mai lua nici un pasager.

II.

În ziua când avea să fiă plecarea toate erau împachetate și imbarcate de dimineță; corăbiora era să plece cu bórea de séră. Colonelul asceptând, mergea pe cheiu în sus și în jos, căpitanul veni la el și îl rugă să-i permită a lua cu dânsii pe un consăngean al seu, și anume pe vărul finului fiu-său; acesta dorea să se întorcă în afaceri urgente în Corsica și nu putuse găsi nici o corabiă, care să-l ducă.

— Este flcău șarmant, adăose căpitanul, militar, ofițer la vânătorii de gardă, care ar fi deja colonel, decă celălalt ar mai fi încă împărat.

Sub numirea de celălalt căpitanul nu înțelegea pe alt nimeni, de cât pe Napoleon cel Mare, care, după cum să scie, a fost Corsican.

»De-ore ce este militar,« și se colonelul și voi să adăuge; mă invoiesc ca să călătorescă cu noi. Dar miss Lydia exclamă pe englezesce: Un ofițer de infanterie (tată-său servise la cavalerie, deci disprețuia în mod suveran ori ce altă armă) pôte un om necioplit, care va căpeta bóla de mare și ne va strica tot rostul.

Căpitanul nu pricepea nici un cuvânt pe englezesce, dar păru a înțelege din mișcarea gurii celei frumoase, ceia ce și sece miss Lydia, și inceptu a lăuda pré mult pe consăngénul său, și sece, că ar fi un om foarte cum se cade din o familie de caporală corsicană, și că nu va gena cătuș de puțin pe colonel, căci el, căpitanul, îl va griji în un unghiu al corăbiei, unde nu se va observa nici de cum prezența sa. Colonelul și miss Lydia se mirară, că există în Corsica familie, în care din tată în fiu membrii sunt caporali, dar fiind de părere că este vorba numai de un caporal de infanterie, conchiseră, că trebuie să fiă vr'un biet om, pe care-l ia căpitanul de milă cu sine. Decă ar fi fost un ofițer, ar fi fost siliți, să vorbescă și să trăiescă cu el, dar de un caporal n'ai de ce să te genezi, căci e o ființă neînsemnată.

— Consăngénul d-tale, căpeta el bóla de mare? — întrebă miss Lydia cu tonul sec.

»Nici o dată domnișoră, inima sa este ca o stâncă pe apă ca și pe uscat.

— Ei bine, poți dar să-l iai cu d-ta, și se ea.

— Poți să-l iai cu d-ta, repetă colonelul, apoi continuară promenada lor.

Spre cincă ore séra căpitanul veni după ei, ca să-i ducă la bordul corăbiorei. La port, aprópe de barca căpitanului, găsiră pe un om ténér, nalt, cu un roc încheiat până sus: fața sa era ócheșă, ochii negrii, vioi, frumoși mina sa descéptă și spirituală. Toate denotau la dânsul pe militar.

Rugăm pe amabilele cetitóre a reține bine descrițiunea acestui personajiu menit a ne ocupa pré mult în decursul novelei noastre.

Ténérul își luă chipiul din cap, când îl vădu pe colonel și îi mulțami fără sficla și în termină potrivii pentru serviciul ce i face.

— Im pare bine că pot să-ți fiu de folos, fétul meu, și se colonelul dând cu prietinie din cap și se cobori în barcă.

»Ce om țanțos« și se ténérul încetinel în limba italiană cătră căpitan.

Acesta puse degetul sub ochiul său sting și strimbă din

gură. Cine se cunoșce la semne scia, că acesta va să dică: ia sémă, englezul scie italianesce și este un om pocit. Tênerul zimbi și puse degetul pe frunte, ca și când ar fi voit să dică: Englezilor le lipsesce la toți câte o dogă. Apoi se puse lingă căpitan și se uită cu multă atențiune dară fără efrontărie la companiōna sa de călătōriă cea frumōsă.

— Soldații francezi au o turnură bună, étă de ce se fac atât de lesne ofițeri din ei, dișe colonelul pe englezesce cătră fiă-sa; apoi se adresă pe franțuzesce cătră tēnăr și întrebă:

— In care regiment ai servit?

Acesta atinse cu cotul pe vērul sēu și răspunse, suprimând un zimbet ironic, că ar fi servit la vênătōrii de gardă, și că acum s'ar întōrce din al șeptelea regiment.

— Ai fost la Waterloo?

»Da, d-le colonel, asta fu unica mea campaniă.

— Numără indoit, răspunse colonelul.

Junele corsican își mușcă buzele.

»Papa, dișe miss Lydia pe englezesce, întrebă-l, decă corsicanii iubesc tare pe Napoleon al-lor.

Până să fi tradus colonelul această întrebare in franțuzesce, tēnărul răspunse pe englezesce, corect, dar cu puțin accent.

— Sciți, domnișōră că nimen nu este proroc in patria sa. Noi compatrioții lui Napoleon il iubim pōte mai puțin de cât Francezii. Cât mă privesce pe mine, eu il iubesc și-l admir, cu tōte că familia sa a fost invrăjbită cu a mea.

»Vorbesci englezesce? exclamă colonelul.

— Fōrte rēu, cum vedeti.

De și se simțea puțin atinsă de maniera sa neslūtă, miss Lydia nu-și putu reține risul la ideia, că ar fi existat un raport personal între un împērat și între un caporal. Asta era pentru dēnsa un avantgust al particularităților corsicane, și își propuse a-și nota in jurnalul ei această descoperire.

»Dōr' ai fost in Englitera, întrebă colonelul.

— Nu, domnule colonel, englezesce am invētat in Francia, pe când eram încă fōrte tēnăr de la un prisionier de naționalitatea dv. — Apoi se adresă cătră miss Nevil și dișe: Mateiu, căpitanul m'a spus, că veniți din Italia. Cred că a vorbit dialectul curat toscan și mă tem, că vē va fi cu greu a înțelege dialectul nostru.

»Fiă-mea înțelege tōte dialectele italiene, răspunse colonelul, are talent pentru limbă, cât pentru mine, este alt lucru.

— Ai înțelege domnișōră de exemplu versurile dintr'una din cântecile nōstre corsicane? Un păstor dișe cătră o păstoriță.

S'entrassi indru paradisu santu, santu

E nun trovassi a tia, mi n'esciria.

(D'aș intra in paradisul sânt, sânt,

Și nu te-aș găsi acolo, aș eși érăș.)

Miss Lydia înțelese, și gășind citațiunea îndrăznēță, ca și privirea de care fuse insoțită, răspunse inroșindu-sē:

»Capisco — înțeleg.

— Te întorci cu congediu in țēra d-tale? întrebă colonelul.

»Nu, m'a pus in disponibilitate; de bună sémă fiind-că am fost la Waterloo și fiind-că sunt un compatriot a lui Napoleon. Mē întorc a casă cu anima ușură și cu punga ușură, cum dișe cântecul. La aceste cuvinte privi spre cer.

Colonelul puse mânil in buzunar și intorcēnd o piesă de aur, căută după o frasă pentru a o putea pune cu delicatețē in mâna amicului nefericit.

— Și pe mine m'a pus in disponibilitate, dișe el, dar... cu solda d-tate, nu poți cumpēra nici măcare tutun. Na, caporale.

Căuta să pună piesa de aur in mâna închisă, cu care locotenentul sē rezima pe marginea bărci.

Junele corsican sē inroși, sē seculă, își mușcă buzele și părea că e gata a răspunde infuriat, dar de-o-dată, schimbându-se la față inceptu sē riță. Colonelul, cu banul sēu in mâna, era de tot perplex.

»Colonele, dișe el, redevenind érăș serios, permite-mi să-ți dau doue sfaturī; primul este să nu oferi nici o dată banī unui Corsican, căci am compatrioți, care ar fi destul de neciopliți, pentru a vi-ți arunca in cap, și apoi să nu dai ómenilor titluri la care nu pretind. Mē numesci caporal, și eu-sū locotenent. Diferința, ce-i drept, nu-i mare.

— Locotenent! exclamă Sir Tomas; dar căpitanul mi-a spus că ai fi caporal, ca și tata d-tale și ca toți membrii ai familii d-tale.

La aceste cuvinte junele era aprōpe să cadă jos și erupse in risete cu hohot, dar in un mod atât de puternic, in cât căpitanul și cei doui mateloți ai sei il acompaniară. —

»Pardon, domnule colonel, dișe in fine tēnărul, quiproquoul este minunat, dăbia acum l'am înțeles. — In adevēr, familia mea sē mândresce, de a avea caporali printre strămoșii ei, dar caporalii nostri corsicani n'au purtat nici o dată galōne la hainele lor.

In anul mântuirii 1100 revoltându-se unele familii muntene in contra signorilor, își aleseră conducători, pe care îi numiră caporali. Pe insula nōstră este o onōre de a descinde de la acest fel de tribunī.

— Ertare, domnule, exclamă colonelul, și încă o dată ertare! Acum după ce cunosci cauza erōrei mele, sper că mē vei scusa, și cu aceste cuvinte îi intinse mâna!

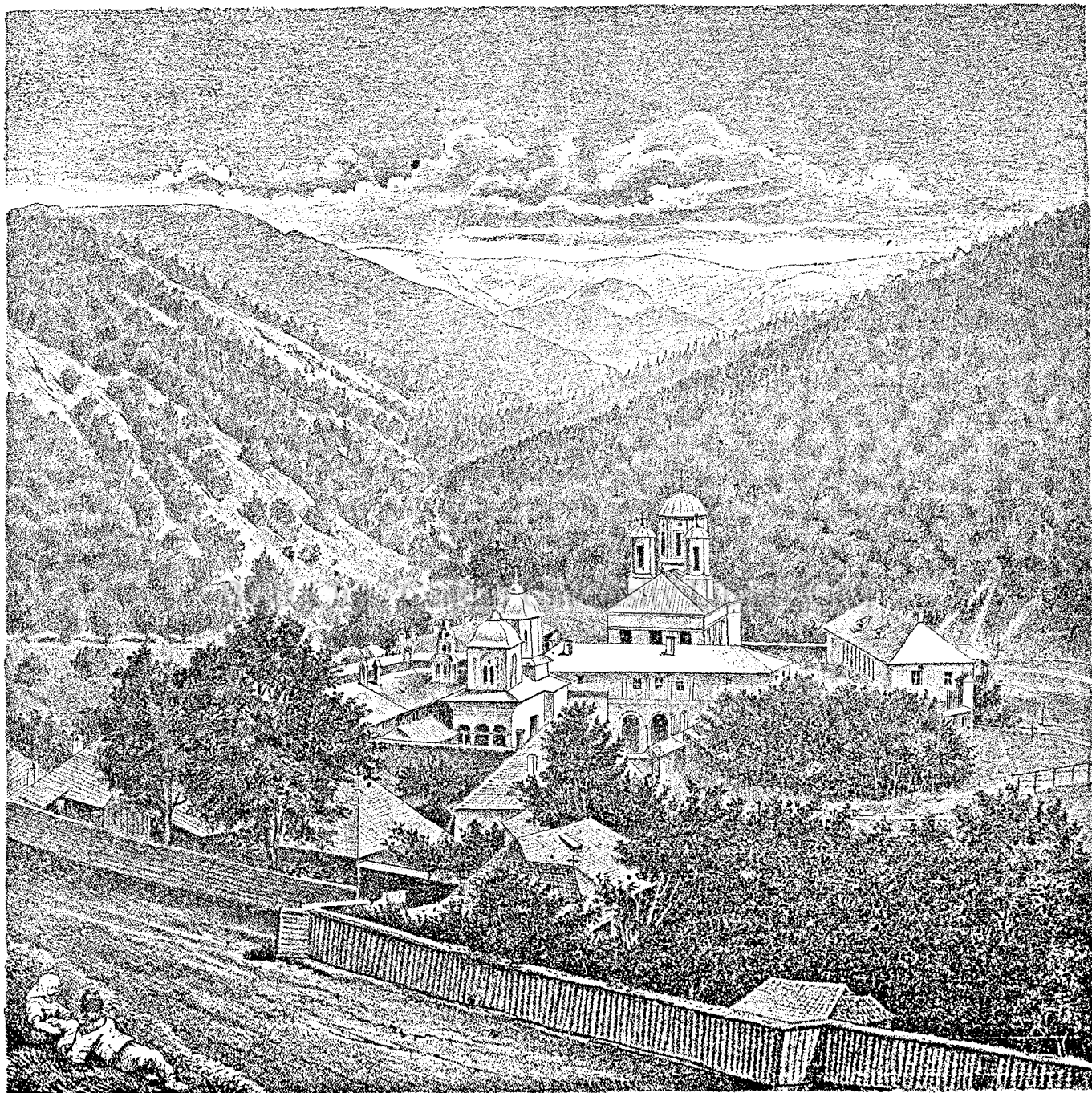
»Asta nu-i de cât o pedepsă drēptă pentru mândria mea, dișe tēnărul, rișēnd mereu și stringēnd cu căldură mâna englezului, nu m'am supērat nici de cum pe d-ta. Fiind-că amicul meu Mateiu m'a prezentat așa de rēu, permiteți-mi să mē presint eu insum dv. Mē numesc Orso della Rebbia locotenent in disponibilitate, și fiind-că dv., după cum presupun la vederea astor doui căni frumoși, mergeți in Corsica pentru a vēna, aș fi fōrte încântat, decă aș putea să-ți fac onorurile pădurilor și munților nostri, decă, adaoase oftând, n'am uitat drumurile.

In acest moment barca ajunse la corăbiōră. Locotenentul oferi mâna sa domnișōrei Lydia și apoi ajuta colonelului a sē urca la bord. Sir Tomas, care încă tot mai era puțin in nedumerire in ce mod să facă ca să uite un om care sē trăgea din anul 1100, impertinența sa, il invită, fără incuviințarea fie-si la cină, repetând strinsōrea de mână și scusele sale. Miss Lydia își încruntă in adevēr puțin sprēncenele, dar cu tōte astea îi părea bine, că a aflat ce va să dică un caporal; óspele lor nu-i displăcuse, inceptu chiar a găsi ceva aristocratic la dēnsul, insē pentru un erou de roman i sē părea pré vesel și pré sincer.

Erou de roman? Atunci eroina n'ar fi putut fi alta de cât miss . . . dar să continuăm.

— Locotenente della Rebbia, țise colonelul salutând după maniera englezescă și ținând un pahar de Madeira în mână, am vădut în Spania pe mulți dintre compatrioții dv., erau tiorii faimoși de la infanterie.

hotărită, se raliară și se duseră în grabă. Speram că ne vom revanșa pe șes, dar ómenii dracului, pardon locotenente, voinicii se aședaseră în careu, și nu era cu puțință a rupe prin ei. În mijlocul careului, par' că-l vėd și astăzi dinaintea mea, era un ofițer, călare pe un cal mic și negru, stetea lângă stindard și fuma țigara sa, ca și când ar fi fost la cafenea. Câte

S I N A I A. (Desemn original pentru „Noua Bibliotecă Română.”)

»Da în Spania au cădut mulți, țise junele locotenent cu vocea seriosă.

— Nu voiu nita nici o dată de ținuta unui batalion corsican în bătălia de la Vittoria, continuă colonelul. Am totă cauza să-mi aduc aminte, țise el frecându-și peptul. Totă țdioa pușcaseră de după grădini și de după garduri și ne impușcaseră o mulțime de ómeni de pe cai. Retragerea fiind

o dată musica lor, par' că ar fi voit să ne facă în pizmă, cânta la fanfare.

— Trimisei cele done dintăie scadróne ale mele în contra lor. Ce să veđi, în loc să pătrundă în frontul careului, dragonii mei călariră de-a lungul lăturilor, apoi se întórseră și veniră în disordine înapoi, mulți cai fără călăreți, și la astea tóte mereu suna musica lor afurisită. După ce se imprăștiase

fumul, care acoperea batalioanele, vădui pe ofițerul lângă stindard, fumând mereu țigara sa. Infuriat mă pusei chiar eu în fruntea unui atac de cavalerie. Pusile lor, care să murdăriseră de multă impușcătură, nu se mai slobozeau, dar soldații se aședaseră în șese șiruri și țineau baionetele lor dinaintea botului căilor; erau ca un zid. Strigai, asmuții dragonii mei, detei pintenii calului meu, pentru a avansa, când ofițerul despre care-ți vorbii, aruncându-și în fine țigara, făcu atent pe unul dintre omenii săi, arătând cu mâna spre mine. Audii ceva ca: „Al capelo bianco!« Aveam pene albe pe coif. Mai mult nu audii, căci un glonț im intră în pept. Era un batalion frumos, d-le della Rebia, primul din regimentul al optspredcelea de infanteriă, toți Corsicanii, după cum mi se spuse.

„Da, țise Orso, ochii căruia străluceau la această narațiune; ei sprijiniră retragerea și aduseră stindardul înapoi, dar doue părți din acești viteji, zac acum pe șesul de la Vittoria.

— Cunoscî din întemplantare numele ofițerului, care-i comanda.

„Era tată-meu, maior pe timpul acela în regimentul al optspredcelea, numit colonel în urma purtării sale din acea țî.

— Tata d-tale, țeu era un viteaz. Mî-ar face plăcere decă aș putea să-l revêd, l'aș recunoscce indată, sunt sigur. Trăiesce?

„Nu, domnule colonel, țise jumele pâlindu-se.

— Fost-a la Waterloo?

„Da, domnule colonel, dar n'a avut fericirea de a muri pe câmpul de onore. A murit în Corsica... acum doui ani... Dómne cât e de frumósă marea, de țeece ani n'am mai vêdut marea mediteraneană. Nu vi se pare mai frumósă mediteraneană de cât atlanticul, domnișoră?

— Mie mi se pare prea albastră și talazurile sunt lipsite de grandiositate.

„Îț place dar frumșețea sêlbatică, așa dar cred că-ți va plăcea și Corsica.

— Fiă-mea, țise colonelul, iubescce tot ce-i extraordinar, d'aceia nu i-a plăcut Italia.

„Eu din tótă Italia nu cunoscce de cât Pisa, unde am petrecut câtva timp în colegiu, dar nu mă pot gânda de cât cu admirațiune la câmpul sânt, la catedrală și la turnul strimb, dar mai cu sémă la câmpul sânt. Vê aduceți aminte de...

Miss Lydia se temu, că locotenentul va începe să înșire la tirade entusiasmice.

— Astea tóte-sũ frumóse, țise ea căscând; scuséză tată, am puțină durere de cap și voiesc să mă duc în cabina mea.

Sărută fruntea colonelului, salută pe Orso cu un gest maiestuos și dispăru. Cei doui bărbați continuară a vorbi de rêsboiu și de vênătóre.

Îș representară, că la Waterloo îș steteseră unul contra altuia și că póte au schimbat între sine vr'o doue glónțe. Critisară una după alta pe Napoleón, pe Wellington și pe Blücher, apoi vênară împreună cerbi, porci și cărlani sêlbatici. După ce inaintase nóptea și după ce goliseră cea din urmă butilcă de Bordeaux, colonelul strinsese din nou mâna locotenentului, îi dori somn bun, exprimând cu această ocaziune dorința de a potea cultiva o cunoscînță pe care o făcuse în un mod atât de comic. Sê despărțiră, căutând fie-care din ei culcușul sêu.

Nu scim ce va fi visat colonelul, atât scim însă că visurile sale, cât de extravagante ar fi fost ele, nu se apropiară de realitatea, ce-li destinase cel mai aprópe viitor, lui și fie-si... --

III.

Nóptea era frumósă, luna se juca pe valuri, corabia mênată de o bóră lină, mergea incetinel înainte. Miss Lydia n'avea poftă de durmit, și numai prezența unui profan o reținuse de a se da în voia acelor sentimente, de care este apucată orî ce ființă omenescă la vederea mării luminate de lună, decă are chiar numai un grăunte de poesiă în suflet.

Când auți că ténêrul locotenent dormea, ca un om prosaic, ce era, se sculă, luă o blană, deșceptă pe camariera ei și se urcă pe tilac. Acolo nu era nimen, de cât un matelot la cărnă, care cânta o doină în dialectul corsican, cu o melodiiă monotonă și sêlbatică. Intre multe vorbe banale, câte un vers energie îi excită atențiunea; apoi însă urmară în cel mai frumós moment vr'o câteva cuvinte dialectice, pe care nu le înțelegea. Totuș înțelese, că era vorba despre un omor. Blăstemurî în contra ucigașului, amenințări de rês bunare, lauda mortului, tóte erau amestecate una cu alta. Reținu vr'o câteva versuri. Ne vom incerca a le traduce. Nu tunurî și nici baionete — au pãlit fruntea sa. — Voios pe câmpul de rêsboiu. — Era amicul șoimului și al vulturului. — Mierea pustului pentru amicii săi, — pentru vrășmașii săi o mare infuriată. — Pe el îl omoriră ucigașii, — Mirșavesce, că trădătorii din dos, — Nu ar fi îndrăznit nici o dată a-l privi în față. — Vai fiul meu e prin țeri streine! — Păstrați căciula mea sângerósă și cămașa mea. — El va vedea în ea doue găuri. — Pentru fiă-care gaură, câte una în câte o altă cămașă. — Dar fi-va indestulată atunci rês bunarea mea? — La mine să aduceți mâna care a tras, — Ochiul care a țintit, — inima care a cugetat acésta. —

Matelotul se opri făr de veste.

— De ce nu cântî mai departe prietine? țise miss Nevil.

Matelotul arêtă cu un gest spre o aparițiune, care se ridica din interiorul corăbiei; era Orso care voia să guste plăcerea nopti.

— Cântă, sîrșește doina, țise miss Lydia, im face mare plăcere.

Matelotul se plecă spre dênsa și țise incetinel.

„Nu voiesc să dau nimenui »rimbecco.«

— Ce? rim...

Matelotul nu rêsponse ci început să fluere.

— Te surprind în admirațiunea mării nóstre, miss Nevil, țise Orso, venind la dênsa. Vei concede că luna nu-i nicăiurea așa de frumósă.

„Nu am contemplat-o, eram ocupată a studia idiomul corsican. Acel matelot, care începuse un cântec fôrte tragic, a încetat în momentul cel mai frumos.

Matelotul se plecă par' că ar fi voit să examine busola și o trase pe miss Nevil de blană. Era vederat că cântecul sêu nu să putea cânta în prezența locotenentului Orso.

— Ce ai cântat, Paolo Francé? O baladă, un vocero? Domnișóra înțelege limba nóstră și ar voi să audă sîrșitul.

„Etă ce am cântat Ors' Antonio, țise matelotul. Și in-

dată inceptu a cânta cu o voce sonoră un cântec al sântei Mariei. Miss Lydia ascultă cu distrațiune și nu mai stăruie de cântăreț, dar își promise a deslega mai târziu enigma. Camariera ei însă, care era din Florența, dar care totuși nu înțelegea dialectul corsican mai bine de cât stăpâna-sa, era tot atât de curiosă ca și ea, și duse, neînțelegând semnele ce-i tot făcea miss Lydia: Domnule locotenente, ce însemnază cuvântul »rimbecco?»

— Rimbecco duse Orso, însemnază a ofensa pe un Corsican în gradul cel mai mare, a-i arunca, că nu și-ar fi răsunat. Cine v'a vorbit de rimbecco.

»Eri în Marsilia. întreveni în grabă miss Lydia, căpitanul corăbiei a întrebuințat această expresiune.

— Și despre cine vorbea? întrebă Orso cu vioiciune.

»Oh, ne povesti o istorie vechiă . . . apoi spre a sfârși această convorbire. care luase caracterul unui interogatoriu, se adresă către matelot, întrebându-l, când va sosi corabia în port.

— Poimâne, răspunse matelotul, decă nu se va slăbi vântul.

»Aș voi să fim deja în Ajaccio, căci a început a mi se face urit pe această corabiă.

Să sculă, luă brațul camarierii sale și merse pe tilac în sus și în jos. Orso rămase fără mișcare lângă cărmă și nu scia, să meargă cu ea în sus și în jos, său să părăsască o întrevorbire. care părea a-i deveni nesuferită.

— O femeie frumoasă, dă și dău, duse matelotul; decă purecii din patul meu ar sămăna cu dâna, nu mi-ar părea rău, că mă pișcă.

Miss Lydia auzi pôte această laudă naivă a frumșetei sale și se revoltă, căci cobori îndată în cabina ei. Peste puțin se retrase și Orso. După ce părăsise tilacul, camariera veni éráș în sus și după ce ispitise pe matelot, aduse stăpâne-si următoarea explicație: Balada, care s'a intrerupt prin prezența lui Orso, să făcuse cu ocaziunea morții tată-său; el fusese ucis acum doi ani. Matelotul nu se indoia, că Orso s'ar întorce la Corsica pentru a săvârși răsunarea, și că în curând să va vedea carne prospătă în satul Pietranera. Traducând această expresiune națională vom ști, că Orso ar avea intențiunea de a ucide două său trei persoane, care treceau de ucigași tată-său. Aceștia compăruseră pentru astă crimă dinaintea judecătorilor, dar să aflaseră nevinovați, albi ca zăpada, fiind-că duceau de sfără pe judecători, advocați, prefecți și gendarmi. În Corsica nu este dreptate, adăose matelotul, și o pușcă bună are mai mare valoare de cât un jude la curtea regală de apel. Cine are un dușman trebuie să alégă între cei trei adică între: schiopeto (pușcă) stiletto (pumnal) strada (lugă).

Aceste informațiuni interesante schimbare în mod vizibil purtarea și dispozițiunea domnișoarei Lydia față cu locotenentul della Rebbia. Din acest moment era un personaj romantic în ochii englezice romantice. Acum pentru ea aceea mină neingrijată, acel ton degajat și accia voia bună devenira titluri de merit; căci era prefacerea profundă a unei animi energice, care nu trădează prin nici un semn exterior nimic din simțurile ce o domnesc. Orso i să păru ca un fel de Fiesco, ca un om care ascunde planurile sale cele vaste sub aparința frivolității; Fiesco ce-i drept să conjurase pentru a scăpa patria sa, pe când Orso nu voia de cât să ucidă vr'o două fă-

cători de rele; totuș răsunarea este un ce frumos și femeile nu cer ca eroul lor să fiă un om politic. Numai acum observă miss Nevil, că junele locotenent avea ochi mari albaștri, dinți albi, o făptură elegantă, creștere și sic. Ea vorbi des cu el în ziua următoare, și conversațiunea lui o interesa. Il cestionă cu amănuntul despre patria lui, și el vorbea frumos. Corsica, pe care o părăsise în tinerețele sale, pentru a merge în colegiu și apoi în școala militară, rămăsese în memoria sa îndobită cu culori poetice. Deveni animat, când vorbi despre munții, despre pădurile și despre datinile originale ale compatrioților săi. Cuvântul răsunare, după cum ne putem închipui pré lesne, se găsi adese ori în narațiunile sale; căci nu este cu puțință de a vorbi despre Corsican, fără ca să atacă său să aperi patima lor devenită proverbială. Orso provocă puțin mirarea domnișoarei Nevil, condamnând în general ura nemărginită a Corsicanilor. Dar să încercă a o scusa cât în privința țeranilor, susținând, ca vendetta ar fi duelul sêracilor. Asta-i atât de drept, în cât nu se ucid unii pe alți de cât după o provocare formală. Feresce-te, eu mă feresc, astea-să cuvintele îndatinate, pe care le schimb dușmani între sine înainte de a se ataca. La noi să întemplă mai multe omoruri de cât în alte părți, dar nici odată motivul acestor crime nu este dejositor. Avem, ce-i drept, mulți ucigași, dar n'avem hoși.

Când pronunță cuvintele răsunare și omor miss Lydia se uită cu atențiune la el, dar nu observă nici cea mai mică alternațiune în trăsurile sale. Dar fiind-că și dobândise convingțiunea, că ar poseda trebuincioasă putere sufletescă pentru a se făcea nepătrundător dinaintea tuturor ochilor, afară să înțelege, dinaintea ochilor ei, cređu, că sufletul colonelului della Rebbia nu va mai fi lipsit timp îndelungat de satisfacțiunea cerută. — Corsica se vedea deja de pe corabiă. Căpitanul numi cele mai însemnate puncte de pe țărmuri, și cu toate că erau necunoscute domnișoarei Lydia, totuș auzi cu plăcere numele lor. Nimic mai uricios de cât un peisagiu fără nume. Câte o dată să putea vedea prin ochianul căpitanului câte un insulan, în haină cafenie, care cobora cu pușca pe spate, călare prin povernișele prăpăstioșe; Miss Lydia credea a vedea în fiecare din ei un bandit său cel puțin vr'un fiu, care resbuna pe tată-său, dar Orso susținea, că este vr'un pacinic locuitor din satul invecinat, care își vede de trebă și duse că ar duce cu sine pușca sa mai mult din galanterie, de modă, de cât de necesitate, tot asemenea precum și un dandy elegant nu ese nici o dată fără baston.

După o călătorie de patru zile să aflară dinaintea »Sanguinarilor» și panorama frumoasă a orașului Ajaccio să desvêli dinaintea ochilor călătorilor. Aspectul acestui oraș pe acest timp mări impresiunea serioasă, produsă prin singurătatea împrejurimii sale. Nici o mișcare prin strade, unde nu găsești de cât puține ființe, care rămân tot unele și aceleași. Nici o urmă de femeie, afară de câteva țerance, care oferă marfa lor. Nu să aude nicăiurea vorbindu-se tare, său ridicându-se, său cântându-se, ca prin orașele italiene. Corsicanul este serios și tăcut din fire. Sêra să arăt câteva persoane, pentru a se recrea la rêcôre, dar cei care să preâmbă pe promenadă, sunt mai toți streini. Insulanii rămân dinaintea ușilor: fie-care pare a sta la pindă, ca șoimul în cuibul său.

(Va urma.)

Românii din Macedonia, Thessalia, Epir și Thracia.

(Continuare.)

II.

De unde sunt acești Români de când sunt ei în aceste părți, formatu și au ei limba din trunchiul comun latin independent de noi Români de Nord, séu ba? etc. — Acestea sunt primele întrebări, ce și le-au pus toți scriitorii, ce s'au ocupat serios cu densii. — Noi în această privință estragem din Picot¹⁾ următoarele:

»Trei opinii sunt susținute încă și astăzi de diferiți autori spre a explica preșința unui popor de limbă romanică la sudul Balcanilor. — După întâia opinie propusă mai întâi la capătul veacului trecut de Thumann, Macedo-Românii, ar fi descendenții vechilor Thraci, și ar fi primit limba română dela coloniile militare ai anticei Rome; și așa densii nu ar avea nici o relație directă cu Români dela Carpați. — După o a doua opinie susținută, de colonelul Leake,²⁾ ei ar avea aceeași origine cu Români Daciei, dela cari s'ar fi separat către al IX-lea séu al X-lea veac, trecând Balcanii. — O a treia opinie propusă de Engel, și apărută de curând de Rössler, și după densul de Hunfalvy etc. susține că Dacii latinizați s'ar fi retras cu toții pe ripa dréptă a Dunărei, de unde ei n'ar fi revenit în țara lor decât în al XI-lea séu XII-lea veac. — La reintorcere încă nu ar fi venit toți, ci o parte din densii ar fi rămas în peninsula, și această formeză grupele romanice de astăzi de pe Olimp și Pind. — Aceste trei opinii ne par însă toate trei neadmissibile și de aceea cutezăm a propune una a patra. Noi credem că la epoca retragerii lui Aurelian Românii sau despărțit în două grupe: unii au trecut în Moesia, alții și au căutat refugiu în Carpații nordici. — Altfel nu scim explica în mod indetultor nici desele pasagie despre Valachi din chronica lui Nestor³⁾ (publicată de Miklosich și trad. de M. Büdinger în „Jahrbuch für vaterländische Geschichte.“ — Wien 1861 p. 31. et 99); nici epistola papei Gregoriu IX. către regele Bela IV. („In episcopatul Cumanilor, precum am auzit, se află nisce poporă, ce se numesc »Valachi,» și cari de și se numesc pre sine creștini, totuși având diferite rituri și moravuri, comit lucruri ce nu convin de loc cu această denumire. — Căci disprețuind Ecclesia Romană, nu primesc sacramentele de la ven. nostru frate, episcopul Cumanilor, ce e capul acelei diecese, ci de la nisce pseudo-episcopi, ce țin ritul Grecilor și nu puțin din regatul Ungariei, atât Unguri, cât și Germani și alți dreptredincioși, locuind cu densii trec la aceleași rituri etc.«⁴⁾ — (Un alt text din anul 1366 citat la Fejér⁵⁾ face alusiune la pretensiunile Valachilor ce susțin că locuiesc de mai mult ca o miiă de ani în Transilvania), — nici numele cetății: Szathmár — Némethi (romănesce: Satu-

mare), citat prin autori încă în al X-lea véc; — nici în fine preșința la estremitatea nord-vestică a Carpaților a unui trib de Vlachii astăzi slavizați, dar în toate diferiți de Moravii, cu cari conlocuiesc, — fără a admite, că la nordul Carpaților, probabil în Maramureș s'a mântinut o grupă compactă de Daco-Români.* —

Noi subscriem această opinie, numai cu adausul, că Daco-Românii s'au mântinut în tot șirul Carpaților, ce se poate dovedi din mai multe documente istorice, și că între Românii de la Carpați și cei de la Balcani și Pind a fost oșeși-careva comunicațiune, cel puțin până în al VI-lea—VII-lea véc (până la venirea Bulgarilor), când apoi o parte din Români de la Balcani cutropiți și împinși de Bulgari s'au retras pe incetul către sud, unde apoi au format un stat impunător, căci Nicetas Choniates (scriitor grec de prin vécul al XII-lea) numesce părțile locuite de Macedo-Românii de astăzi în chronica sa „Megalo-Vlachia.“ și apoi e de comun cunoscut, că Românii din Pind și Balcani au format în uniune cu Bulgarii în vécul al XII—XIII-lea sub Petru, Asan, Ioanițiu regatul, resp. imperiul „Romăno-Bulgar;“ — ér o altă parte, — din cari mai sunt remășite prin Balcani și astăzi — s'au slavizat cu totul. — Ținem această opinie pentru că:

1. Opiniunea lui Thumann, că limba Mac. Română s'ar fi dezvoltat independent de cea Daco-Romană e neprobabilă: în cazul acesta limba Mac. Românilor n'ar fi un dialect al celei Daco-Romanice, ci o limbă de sine stătătoare, ce nu se poate susține de loc, căci diferența între limbele Daco-Romană și Macedo-Romană e abia ca cea dintre limba toscană (italiană scrisă) și cea venețiană séu lombardă etc.

2. Opiniunea lui Leake nu e basată pe fapt istoric, și apoi în această opinie ce s'ar fi ales de Români transportați de Aurelian la 274 d. Chr. în Moesia?

3. Absurditatea opiniei lui Engel-Rössler, apărută de curând cu atâta zel de Hunfalvy, a demonstrat-o deja mulți scriitori competenți, și e în destul demonstrată și prin șirele mai sus citate ale profesorei E. Picot.

Și după venirea turcilor s'au bucurat Mac. Românii de o libertate limitată. — Étă ce ȳice Ponqueville în această privință:

„Aceste popore (Macedo-Românii) de sine stătătoare sub Michael Paleologul, remaseră independente chiar și după cucerirea Epirului prin Musulmani. Țării în libertatea lor și în neinvincibila lor pusețiune, în care erau așezați, dar prevedând că mai curând séu mai târziu trebuiau să cadă sub loviturile unei poteri inimice creștinilor, ei fură atât de înțelepți de a capitula, supunându-se de bună voiă sultanului, și a câștiga astfel o stare cu mult mai ușoră, ca cea a altor „Raiale.“ Din fericire apoi, Valachii fură puși sub protecțiunea Sultanelor Valide (a mamelor sultanilor domnitori), în tesaurul cărora vârsau câte o mică dare anuală, ce era mai mult un omagiu de vasalitate, de cât un tribut de servitute. — Cu acest preț ei fură mântuiți de amestecarea cu Turcii, și ca țără de sine stătătoare ei se guvernau de sine, și împărțiau dările de la sine, și așa nu sciau nici de escutori, nici de agenții autori-

¹⁾ „Les Roumains de la Macedoine“ par A. E. Picot Paris 1875 pp. 8—9.

²⁾ „Travels in Northern Greece“ by W. M. Leake London 1835.

³⁾ Scriitor rus din vécul al XI-lea. A fost călugăr basilitan și a scris o cronică în limba vechiă rusescă (slavă).

⁴⁾ Pray. — Annalex regum Hungariae. Vindobonae 1764—1770 Tom. I. pag. 240 ad an. 1234. — și Fejér — Codex diplomaticus Hungariae. Budae Tom. III. I. pag. 399.

⁵⁾ Fejér — Idem Com. IX., VII p. 253.

tății. Guvernați în cetățile și comunele lor de un consiliu compus din bătrâni, ei trăiau sub nisce legi așa de simple, ca cele patriarhale. — Liberi în familiile lor ei au scăpat de furtunile revoluțiilor, ce au sguđuit atât de des Epirul, până la ajungerea fatală a lui Ali-pașa la guvernarea acestei provincii. Atunci Megalo-Vlachii (Vlachii mari) fură supuși jugului satrapului de la Ianina, ce lingsuindu-i și făcându-și pe unii dintr'ensii spioni lași, a introdus immoralitatea și corupțiunea în o națiune, ce a fost mai nainte atât de respectabilă¹⁾.

Ceva mai incolo Ponqueville vorbește despre tributul, ce-l plăteau Macedo-Românii Turciei, apoi adaugă:

»Megalo-Vlachii din Calariti, Mezzovo și Aspropotamos plăteau mai nainte sultanelor-Valide câte 1400 piaștri (circa 140 fl. v. a.) pe an ca dare. Astăđi (prin 1820) asupriți sub varga satrapului de Epir, și lăsați fără de apărare vexațiunilor lui, — singură cetatea Calariti e ingreuiată cu o contribuțiune de 50,000 de piaștri (circa 5000 fl. v. a.) pe an; și datorile acestei comunități, a cărei otar e foarte mic se urcă astăđi la mai mult ca 300,000 franci (preste 120,000 fl. v. a.) cu interes de 10%. — Cu tótă calamitatea acesta Calariotii încă se mângăia: că se administreză ei de ei, și că nu au de cât o fantasmă de cap turc, cu titlul de subași, ce — fără pedepsă — nu pôte face nimic contra datinelor și moravurilor lor. — Ei sunt domni preste sine; economia și activitatea îi susține în speranța unui venitor mai bun²⁾.

Despre această quasi-independința a Macedo-Românilor până pe timpul lui Ali pașa vorbește și Lejean³⁾ și Ami-Boné⁴⁾.

Din acestea se vede că tóte calamitățile și necasurile Macedo Românilor în privința politică nu datează, de cât de la începutul vécului acestuia de pe timpul tiranului Ali-pașa de la Ianina; numai de atunci au început a fi încărcăți cu dări grele și conturbați în administrațiunea lor internă de amplexiunii turci.

III.

Nu-i mirare dar că cu spiritul ager innăscut Românului, Macedo-Românii au sciut profita de această pace spre a se deprinde în comerț și industrie, și a deveni cei dintâi comercianți și industriași a unei părți a Turciei europene.

Ami Bone⁵⁾ ni-i arătă ca pe nisce comercianți întreprindători, industriași abili și proprietari de turme numeroase; el a văđut domnind la ei fericirea, bunăstarea materială și chiar și avuția. —

Noi vedem, ștece Ponqueville⁶⁾ în cursul unui jumătate de véc, adică de pe la anul 1760 până în ștele noastre (pe la 1815—20) pe Megalo-Vlachii din Calariti, Serac (Syraco), Minciu, Aspropotam și din Zagoria respândindu-se prin diferite

¹⁾ Voyage en Grèce — par F. C. L. H. Ponqueville, consul general de France auprès d'Ali-Pacha à Ianina etc. Paris 1820—21. — Tome II. & p. 159.

²⁾ Ibidem pag. 179.

³⁾ Ethnographie de la Turquie d'Europe par G. Lejean. Gotha 1861.

⁴⁾ La Turquie d'Europe par Ami Boné. Paris 1840. Tome III. pp. 194. 197. —

⁵⁾ Op. cit. — Tome III pp. 164. 521. — Tome IV. p. 70.

⁶⁾ Op. cit. Tome II. pp. 174—176.

cetăți maritime ale Mediteranei, unde se folosesc de năi proprii în locul celor străine spre a transporta mărfurile lor. Astfel fundară unii dintr'ensii case de comerț la Neapolea, Livorno, Genua, în Sardinia, Cadix, Sicilia și Malta; alții se stabiliră la Veneția, Triest, Ancona și Ragusa. — Un mic număr din tr'ensii favoriți de noroc au deschis relațiuni comerciale cu Viena, Constantinopolea, Moscva. — Clasa poporului ce nu posedă capitaluri, a invētat un ram de industrie foarte profitabilă în Albania, și acesta e fabricarea de ornamente și alte mērunțișuri de aur și argint. — Cei ce nu-s ocupați cu țesători, brodării și prin fabrici, sunt aurari și ciselierii, și de și nu-s provēđuți cu modeluri bune, totuși lucră destul de bine aurul și argintul. — Valachii, ce au fost prin călători (și acestia sunt în mare număr), vorbesc mai multe limbi și au biblioteci provēđute cu cărți italiene și franceze. — Ei posedă edițiuni bune de clasici greci și un călător află la dēnșii cărți, ce e greu a le porta cu sine în călătoriă. — Mai minunată e la dēnșii iubirea de ordine, ce domnesce atât în familii, cât și în comune și pretotindenea. —

Insemnate-s, ștece Leake¹⁾ căpenegele, numite cappe, ce se fabrică prin munții lor, și cele ce se transportă apoi în Italia, Grecia, Spania, unde sunt foarte în us. — Acesta le aduce un mare câștig. Ei impart astăđi cu Grecii comerțul fructuos de produse coloniale între Spania séu Malta și Turcia, și mulți dintre ei sunt proprietarii năilor și tot-odată și a mărfurilor de pe acele.

Clasa avută a populațiunii se compune din neguțătorii ce au petrecut mai mulți ani prin străinătate, în Italia, Spania, ori în provinciile Austriei séu Rusiei și cari, după o lungă absență revin în comunele lor natale cu produsele industriei și comerțului lor, și contribuie astfel la a lor inavuțire și până la un anumit punct: civilizare. — Cei de clasa mijlociă se dau comerțului mic prin cetățile și orașele Turciei, ori se ocupă cu ceva manufacturi; de comun sunt croitori, aurari, argintari, căldărari și lucrători de aramă. — Ei esceléză în a lucra pistole și puscii de gust albanez, în a fabrica flissane séu tasse de cafea și în a broda costumele albanese cu aur, argint etc. Clasa de jos a poporului se compune din proprietari de turme, din păstori și din cărauși. — Grădinele și puținul pământ arător, ce incungiră comunele lor sunt de ordinar cultivate de femei, pe cari adesea le veđi adunând bucatele torcēnd cu fusul. — Heraclide ne spune, că în Athamania bărbații păzesc turmele și femeile cultivă pământul, și noi suntem aice, decă nu în Athamania, cel puțin în o regiune vecină și cu totul asemenea aceleia. —

»Aptitudinea estraordinariă a Macedo-Românilor pentru arhitectură, ștece Kanitz²⁾ n'a fost însemnat de nici un scriitor până astăđi. — Cu escepțiunea Constantinopolei, Athenei și Belgradului, în cari încă foarte multe construcțiuni sunt din mânăle lor, țințarii sunt singurii arhitecți ai Turciei, Serbiei și Greciei. țințariul avēnd de la natură o minte foarte ageră scie esecuta cu ușurință lucrurile cele mai grele, poduri cu mai multe arcuri, cupole, holte etc. — Lucrările sale de arhitectură întrec pe cele ale arhitecților, ce au studiat în școli

¹⁾ Op. cit. Tom. I. pp. 274. Asgg.

²⁾ Kanitz »Serbie.« — Leipzig pp. 332—338.

tehnice, și decât asemănă cineva biserica de la Semendria cu cele mai multe monumente serbe și germane, nu poate de cât să admire abilitatea lui. — Fărte des Țintariul e in același timp architect, zidar, lăcătar, mésar și lemнар. Afară de ferele de lipsă, ce le are din Austria, el face restul singur. —

Ca aurar și ciselier se bucură de o reputațiune mare, și frumoșele juvaere in filigrană de Nisch și de Vidin es tôte din mânilor lor. —

Étă cu ce laude vorbesc străini despre acest popor plin de viață. — (Finea va urma).

V A R I E T Ă Ț Î.

Petrea Pepelea.

— Poveste originală de A. Vlaicu. —

A fost o dată, ca nici o dată, de n'ar fi, nu s'ar povesti, era un moșneag bătrân, bătrân, încărcat de ani, cu barba căruntă. Era văduv sêracul de el și trăia in un bordeiu sub pământ cu trei feciori ai sêi. Moșneagului i ȓicea pe nume Toma, ér feciorilor sêi Stan, Neculae și Petrea, cêst din urmă purta polecra de Pepelea. Moș Toma de la o vreme încôce nu-și putea stăpîni tristețea, sta mereu mîhnit, și adese-orî i curgea lacrimi ferbînți pe fața sa sbîrcită 'n jos și sê perdeea in barba sa cea stufôsă.

»Ce plângi tătucule« il întrebă Stan feciorul sêu cel mai mare.

»Dar cum să nu plâng fêtul meu« i rêsponse moș Toma, »ci-că mē vêd atât de neputincios, ér pe voi atât de frageți, ce-a fi de voi, decât oi muri fără de veste, nu veți avea nici cu ce să mē ingropați. Voi care nu scitiți carte, la meșteșug nu vê pricepeți, ci-că mumă-ta reposata, Dumneșu s'ò erte, ȓicea că lucrul câmpului e mai cînsit de cât munca de meșteșugar. Ar fi murit să vê fi vêđut coala prin oraș umblând desculți și cu capul gol, mai mult nemâncăți de cât mîncăți! Acum sêmana a murit, și fără să vê fi vêđut așa, dar voi ați rêmas nisce baeți nepricepuți, și când voi muri eu, veți rêmânea pustii prin lume, tu abia esci de 16 ani, dapoi Neculae nici de 15 și Petrea abia de 14.«

»Nu mai plânge, și nu te mai boci tătucule« i ȓise la asta Stan, »eu mâne mē duc in lume să-mi caut stăpên, că dór bunu-i Dumneșu, și nu mē va lăsa să pier.« Și cum a ȓis așa a și făcut.

Ducêndu-sê băiatul pe drum sê întâlni cu un unchiaș cu pêrul și barba bătute de brumă, dar altmîntre nu căuta a om de rënd.

»Unde te duci baețe?« i ȓise el.

»Am luat lumea 'n cap să mē bag slugă la vr'un stăpên bun, căci tată-meu e bătrên ș'abia e in stare să hărănescă pe cei lați doi frați ce mai am.

»Dar nu te-ai băga la mine? Decă mē vei sluji bine un an, care ți sê va părea la mine ca și o ȓi numai, atunci bine va fi și de tine și de tată-têu, și de frăținiți têi.«

»Bucuros moșnicule, bucuros.«

»Vino dar cu mine a casă. Nu ți-oi da alt nimic de lucru de cât să-mi păzesci un miel la pășune.

Ér după ce ajunseră a casă unchiașul ȓise cătră Stan:

»Na traista asta și de unde va mânca mielul să rupi érba, ce va mai rêmânea și să o bagî in ea, apoi astă ploscă să o umpli cu zólele ce va face mielul in fântana de unde va bé.«

»Bine moșule, atâta trébă voi face eu, intr'un an, de și cum ȓici, la d-ta mi sê va părea ca și o ȓi.

»Dar bagă de sémă, căci decât nu mē vei sluji bine, să sciti că nu ți-oi da nici o plată, ci te-oi mâna inapoi de unde ai venit. Tot in urma mielului să mergi, auđit-ai, orî unde ar voi să umble el.«

»Fi pe pace, tocmă cum ai ȓis voi face« rêsponse Stan și plecă in urma mielului.

Merse cât merse când étă că sê întâlni cu o cétă

de dimoni necurați, care de care mai hid, și care de care mai rinjit și mai șgomotos. Unul sufla in trâmbiță, altul ȓicea cu fluerul, altul cu cimpoiul, altul suna toba și făceau o gălăgie de te asurđia. Zărindu-l pe Stan cum mergea după mie-lușel, alergară la el și-l chiamară să-i dea de mîncare și de bêt, și-l imbiară cu tămîia dracului, ce-i ȓice lumea țigari, și-i arătară coala lîngă drum un palat mareș, cu ușile deschise, ér inlăintrul palatului mese intinse și o droiă de iele dansând după musica ce făceau dimoniți. Băiatul vêđend atâtea jocuri auđind acele cantece, și simțind mirosul bucatelor, pocălit cum era, nu ȓise nici una nici doue ci sê duse și sê aruncă drept in fruntea mesei și să apucă să mîncance cu lăcomie. Uită cu totul de miel, ér după ce sê sătură iș aduse aminte de el, sê sculă de la mész sê uită in tôte părțile, dar mielul nicăiure. Caută in dreptă, caută in stînga, in sus in jos, dar nici de urina lui nu mai dete, era pare că l'ar fi mîncat pământul.

Plin de supărare merse inainte. Merse cât merse când dete éraš peste o adunare și mai dihaiă ca cea dintăia, mesele erau intinse și încărcate cu fel de fel de bucate așa in cât sê incovăiau sub ele, și erau mai presus ca cele dintăie. Stan nu asceptă multă rugare ci sê puse la masă căci cât alergase încôce și in colo, flămênđise bietul de el. După ce sê sătură și când vinul incepu a i sê sui in cap, iș aduse éraš aminte de miel, dar acum perdușe și ploșca și și traista.

Vêđend acesta sê ingrozi și voi să fugă, dar picerele îi sê impleteceau, nu putea să alerge, dabia să mîi tera. Cu chiu, cu vai, mergênd cam in doue părți ajunse la o monăstire unde găsi intr'o livade frumôsă pe miel, stând trist lîngă zidul altarului. Atât era de trist in cât nici nu intindea măcar gura ca să rupă vr'un fir doue de érbă, de cum să fi mers să bea. Înțelegênd acum Stan că in dar s'ar mai trudi ca sê facă acum după porunca stăpêne-sêu, luă pe miel și-l duse flămênd a casă, fără traistă și fără ploșcă, dar cu tôte astea nu era pré ingrijat, căci puțin îi păsea lui de-al de astea fiind-că drojdiile din vin nu incetaseră încă de a ferbe in capul lui.

Cum ajunse la pörtă îi eși inainte stăpênu-sêu și vêđendu-l, fără traistă și fără ploșcă, il sudui și-l dudui. Étă cum i ȓise. »Du-te dragul meu și slujește la aceia, care te-au ispitit și te-au făcut să uiți de datorința ta, tu nu ești de mine, mie numai ómenii cu dreptate 'm plac și care implinesc poruncile mele, ér nu pe ale Satanei, precum ai făcut tu.

Stan sê duse plin de jale, căci vêđuse greșela ce a făcut, inșe ce folos, vorba ceia, după plóia căpenég. Să 'ntórse a casă. Când il vêđu tată-sêu îi eși inainte și-l întrebă de is prava ce făcuse.

El îi povesti din fir in pêr tôte pățaniile sale. La care tată-sêu îl rêsponse:

»Nu-ți spusei, că tu nu esci încă de slujit?«

Auđind și Nicolae despre pățaniile frate-sêu, îi veni și lui poșta să-și incerce norocul și ducêndu-sê la tată-sêu, sê rugă de el să-l lase să mERGă la stăpên, fágăduindu-sê, că el va face mai bună ispravă.

Moș Toma îl rêsponse:

»Ean fugi d'acolo, dór ne-i fi tu mai harnic de cât Stan, nici tu nu vei umbla mai bine.

»Orî cum va fi, eu mă duc. Vei vedea tu, că n'am să mă înşel.

A doua zi Nicolae s'ê duse, şi . . . o păţi tocmai cum o pătise frate-s'eu Stan.

Petre, cel mai mic dintre fraţi, v'ed'end şi pe frate-s'eu mijlociu intors ca şi frate-s'eu cel mai mare, nu s'ê speria nici de cum, ci duc'endu-se la tată-s'eu îi dîse, că şi el ar dori să-şi încerce norocul.

»Ţi-ai găsit şi tu Pepeleo, tocmai tu vrei s'o scoţi la cap'et, căci dabia te poţi ţinea pe picere decum să poţi face slujbă la alţi.

»Fîă ce-o fi, eu mă duc.* Şi a doua zi merse să-şi caute stăp'ên in lumea largă. Şi s'ê duse

Di de vară
Până 'n sară
Cale lungă
S'ê-i ajungă.

Ajung'end lângă un p'ărau intr'o poiană verde s'ê puse jos, sc'ose din traistă nisce coji de mămăligă uscată şi incepu a mânca cu o poftă mare, mai mare de cât un fecior de imp'erat. Cum ş'edea el acolo numai étă că vine unchiaşul nostru spre el şi-l intr'ebă nu cumva s'ar tocmi la el.

»Bucuros moşule dragă, tocmai d'aceia am plecat şi eu de-a casă pentru ca să mă bag slugă.

S'ê invoiră; apoi s'ê duseră a casă şi fiind s'eră s'ê culcară ca a doua zi des de dimineţă Pepelea să s'ê apuce de lucru.

In ziori de dîle Pepelea s'ê sculă, s'ê spălă pe ochi şi apoi s'ê luă in urma mielului. Când ajunse in apropierea casei zmeilor şi a dimonilor, îi eşi inainte ca şi la cei lalţi fraţi o mulţime de incornuraţi şi impestriţaţi, pofîindu-l cu zor in casă la masă, dar el nici că voi să-i bage in s'emă ci s'ê duse inainte. Merse cât mai merse când écă-tă-l éraš dinaintea unei case şi in faţa unei cet'e şi mai incornurate şi mai impestriţate, care-l poftea cu mai mare zor şi cu mai multă dulc'etă in casă la masă, dar Pepelea nici acum nu voi măcar să-i audă, ci trecu inainte merg'end in urma mielului. Dimoni şi zmeii crepară de n'ecaz, Pepelea ridea şi merg'end dîcea din cimpoi. După câtăva vreme ajunseră pe livadia cea frum'osă dinaintea monăstirei.

Aici mielul incepu a sări vesel prin érbă şi a mânca, ér Pepelea rupea érba de unde mânca el şi o indesa in traistă. Cam pe la am'edi s'ê duse mielul in mijlocul liveji unde s'ê afla o fântână lină cu apă puţină pentru a bea cu o poftă nespusă. Pepelea nu int'arđiă ci umplu plosca din fântână şi plecă in urma mielului, care s'ê duse drept lângă zidul altarului şi s'ê culcă. Pepelea s'ê intinse şi el alătura şi scoţ'endu-şi m'ancarea din traistă incepu a mânca cu poftă, când de o dată i s'ê păru că aude in lăinrul monăstirei nisce c'antece ingeresci. La auşul acestor sunete il cuprinse un somn moleşitor. El incepu a moţai când de o dată un porumbel alb il atinse cu aripa peste obraz şi-l deşteptă.

Pepelea s'ê uită f'orte sup'erat după porumbel, ha mi-l injură dîc'end că decă va mai veni încă o dată îi va tăia g'atul.

Abia s'ê făcuse porumbelul nev'edut când étă că-l cuprinse éraš somnul pe Pepelea. Dar şi de astă dată fu deşteplat de lovitura cea tare a porumbelului care s'ê făcu éraš nev'edut.

— Să vede că Ţi s'a urit de vi'etă, strigă Pepelea după el, apoi éraš adormi.

Dar nici acum nu-i dete pace porumbelul ci-l lovi a treia oră cu aripa şi-l deş'eptă éraš din somn. Necăjit apucă Pepelea cuţitaşul cu care m'ancase şi-l aruncă după porumb, care nu apucase încă să sb'ore departe şi îi reteză o p'ená din codă, care cădu jos. Pepelea ridică p'ena de jos şi şi-o implantă in p'ălărie. Dar minune! din acel minut somnul fugi de el. Acum auđi curat că s'ê face slujbă dumneđec'escă in biserică şi ridic'andu-s'ê puţin la fer'estră v'ed'eu inlăintru ingeri c'ânt'end şi rug'andu-se la Dumneđeu. Atunci nu s'ê putu

opri, iş impleteci şi el m'ânile şi rosti o rugăciune cătră Dumneđeu.

După câtva timp incetă c'ântarea şi mielul scul'andu-s'ê incepu éraš a s'ê juca, şi éraš a mânca şi a bea, ér Pepelea aduna érba şi apa cerută. Cătră s'eră porniră spre casă.

După ce trecură de casele cele spurcate mielul disp'aru f'ar de veste ca şi o nălucă, ér in locul unde stase, Pepelea v'ed'eu spre spaima sa de-o dată, ca din p'ământ eşi, un gogiū gugea om in t'otă firea sa. Pepelea s'ê retrase cu s'fielă dinaintea bărbatului dar acesta îi dîse domol: »Nu te teme băete, eu-s St. Petru, adică mielul pe care l'ai pădit tu. Ai slujit cu dreptate şi d'aceia Domnul şi stăp'ênul meu it va da orî ce-i cere, dar eu te sfătuesc să nu ceri alt nimic, de cât să te rogî numai de el, să te bage cu capul in fântăniţa din curtea sa, de unde vei eşi apoi călare pe un armăsar şi imbrăcat cu totul tot in aur. Apoi să-i mai ceri un bucium cu puterea de a aduna la sunetul lui t'ote lighi'onele din lume ş'apoi să-i mai ceri armele t'ote câte sunt de lipsă pentru v'ênătore.

M'ai inţeles, alta să nu ceri, de cât ce Ţi-am spus eu, ţine bine minte.«

După aceste cuvinte s'ê dete de trei orî peste cap şi s'ê prefăcu éraš in miel.

Ajunseră apoi acasă, unde bătr'ênul îi aştepta şi era plin de bucuriă că a găsit la cele din urmă un om credincios, de l'a slujit cu dreptate.

»Adusu-mi ai ce Ţi-am dîs dragul moşului« dîse bătr'ênul.

»Adus moşule, étă érbă étă şi z'olele.«

»V'ed că eşi un băiat de trebă. Cere-mi orî ce-i voi, ca să te r'espălătesc de dreptatea ta.«

Acum Pepelea ceru după cum il inv'etase St. Petru.

Unchiaşul il inmuia cu capul in fântână şi când il sc'ose pe Pepelea, era un călăreţ imbrăcat in aur, apoi i dete buciumul nesdrav'ên şi t'ote armele câte-s de lipsă pentru v'ênătore.

Acum Pepelea iş luă dîoa bună de la moş şi merse peste noue m'ări şi noue ţeri şi ajunse după o călătorie de mai mulţi ani in o cetate mare şi frum'osă. El nu voia să intre in acel oraş călare şi imbrăcat in aur, decî descălică, căci aşa-l inv'etasa sf. Petru, luă fr'el din capul calului şi îi dete drumul, ér cu fr'el s'ê incinse peste mijloc şi étă l că acum s'ê pomeni in hainele sale cele vechi. Era éraš Pepelea pricăjitul, numai cât crescuse mai mare, şi cât i s'ê invec'hiseră hainele.

Astfel ajunse el in oraş ca vai de el. Int'alnindu-s'ê cu o d'omnă imbrăcată frumos, vai că mult era fudulă, cređu, că s'a int'ălnit chiar cu imp'ar'tesa, dar ce să veđi era numai bucăt'ar'esa imp'eratului, care tocmai căuta un băiat in bucăt'arie, şi v'ed'endu-l pe Pepelea, că să sg'ăiesce la t'ote lucrurile şi cască gura fără nici o trebă, il int'rebă, decă nu voiesce să intre in slujbă la ea. Pepelea primi cu bucurie.

Plecară decî spre casă şi Pepelea s'ê pus'ê la muncă, aducea apă, tăia lemne, mătura prin bucăt'arie, n'ajunses'e încă să amestece prin răşfare, căci era tocmai mult de lucru, s'apropia paştile şi s'ê pregătea colaci. Pepelea ins'ê, nu s'ê codea, ci muncea mereu, de-l treceau sudorile. Cum să nu-i fi curs, ci-că imp'eratul avea trei fete, care deteau destul de lucru bietilor slujbaşi, căci ele erau t'ote trei de măritat.

Bine că dete Dumneđeu de veniră pascile mai de grabă de mai putu r'esufla puţin bietul Pepelea. In dîoa cea dintăiă de Pasci imp'eratul s'ê g'ăti să m'ergă la biserică cu cele trei fete şi cu imp'ar'tesa, cum să nu s'ê fi dus tocmai in dîoa de pasci.

Ins'ê fata cea mai mică fiind apucată pe neaşteptate de o b'olă fu silită să stea a casă, şi r'emase singură singurică, căci pe Pepelea nu-l num'era de om. El ins'ê nu s'ê duse la biserică de óre-ce avea alte prin g'and. P'ote s'ar fi dus şi el, decă n'ar fi sciut, că fata cea mai mică r'emâne singură a casă.

Pe când era dar toţi ceilalţi la biserică, Pepelea eşi in grajd şi acolo scoţ'end fr'elul, il scutură o dată. Indată-ni şbură

călușelul său lângă el, gata înșelat. Pepelea mi se aruncă în sea, și nici că lua în seamă zidurile cele înalte, care se ridicau împrejurul florării împăratului, ci dintr'o singură săritură sbură peste ele, și începă să alerge printre straturile cele scumpe fără nici o milă.

Fata împăratului de la ferestra la care sta, vădu pe Pepelea, care acum era îmbrăcat în aur și îi plăcu așa tare de el în cât hotări a-i da de urmă. Ea îl pîndi deci și vădu cum intră erăș în grajd, cum desfrână pe cal, cum i dă drumul, cum să incinge cu frêul, și cum se prefăcu erăș în slugă prôstă. Vădu tôte din fir în pîr, dar nu țise cătră nimen nimic. A doua ți er așa, a treia ți tot asemenea.

Împăratul tocmai a treia ți după prânz, când merse în grădină să se preumbe, vădu stricăciunile făcute de Pepelea. Tare îi fu mânia, dar n'avea asupra cui să o descarce, căci nu scia nimeni nimic despre tainele lui Pepelea, er fata împăratului, care singură scia, nu spuse nimic.

Tocmai a patra ți împăratul dete un prânz mare la care poftise pe toți feciorii de împărați din tôte lumea pentru ca fetele sale, cele trei, să-și alegă dintre ei, câte unul de bărbat.

N'avea fetele de cât să arunce năframa cu mărul de aur, ce împăratul dase la fie care dintre ele, aceluia dintre feciorii de împărați, care li vor place lor mai bine, pentru ca acela îndată să o ia de soție. Cele doue fete mai mari se învoiră cu bucuriă, numai cea mai mică cam tinjea, însă n'avea în cotro, trebuia să fiă ascultătoare.

Merse dar mai întâiu fata cea mai mare în sala unde așteptau feciorii de împărați și uitându-se lung împrejur, aruncă năframa unui fecior, care i se păruse ei, că este cel mai frumos. Așa și mijlocia. Er fata cea mai mică nu scia cum să facă ce să dregă, ca să mîrgă după pofta inimei sale, când de-o dată îl zări pe Pepelea în ușă, care venise și el să vedă minunile ce să petreceau p'acolo, ori că venise el cu alt scop, mai scim și noi. Fiă cum va fi, fata cea mai mică de împărat zărindu-l îi întinse năframa cu mărul de aur.

Vedënd împăratul această rușine și ocară, porunci îndată să se ia năframele de la toți, căci cu greșelă, țicea el, ar fi lăsat alegerea în voia fetelor sale, și că altfel va trebui să se hotărăscă care pe cine să ia. Cei mai harnici trei fêți, dintre toți feciorii de împărați să aibă dreptul să alegă printre fetele sale, și anume care va vîna mai multe fere, să alegă întâiu, cel d'al doilea după el, și cel d'al treilea în urmă.

Așa să și făcu. Fie care dintre feciorii de împărați căpetă câte un cal, care de care mai ager. Venind și Pepelea să-și cêră dreptul său, pe care-l avea după alegerea fetei de împărat i se dete o mărtogă bătrînă, care stetea numai în trei picere, și cerind și arme, căci n'avea sêracul de el, ca cei lalți, i să dete o pușcă ruginită și o sabiă știrbită, ba ruptă în doue.

Plecară cu toții, er Pepelea care vedea că nu pôte să se țină de ei, plecase cu vr'o câte-va ore înaintea lor. Însă ce să veți, mărtogă lui se înglotă tocmai în apropierea pădurei într'o mlastină. Când trecură feciorii de împărați pe lângă el, Pepelea începă să se rôge de ei, să-i vină întru ajutor, ca să-și scôtă épa din nămol, dar nici unul nu voia să-i dea ajutor, ba mi-l și injurară și-l amenințară cu sâbiile lor trecënd înainte.

Pepelea asceptă până ce trecură cu toții, apoi descinse, scose frêul îl scutură de trei ori și îndată veni calul cel de aur încercat cu tôte armele de vînatore și cu buciulul nesdravên; er el era îmbrăcat cu totul tot în aur, scilpea de-ți lua vederile.

Încălîcând sbură ca vîntul și ca gândul, ajunse cât țice trei pe feciorii de împărați, ba îi și întrecu și ajungënd într'o pajiste suflă din cornul seu și într'o clipă se adunară tôte lighiônele împrejurul său

Păseri sburătoare
Capre săltătoare

Epurî fugători
Și lupi urlători;
Cerbii cei fricoși
Urșii curagioși
Tigrii înfiorători
Lei îngrozitori.

Cu un cuvânt tôte, dar tôte lighiônele de pe fața pământului.

Feciorii de împărați alergară de dimineața până sêra în tôte părțile dar nu vădură nici măcar o pasere în calea lor, căci Pepelea nu lăsase nimic, dar nimic prin pădure. După multă alergătură ajunseră în livadea cea mare unde stetea Pepelea în mijlocul lighiônelor pe calul său cel mândru, ca și un împărat în mijlocul curtenilor săi. Dar el era mai mult ca un împărat, era domolitorul tuturor lighiônelor din lume, care la glasul său își frîngeau piciorile ca să ajungă mai curënd la locul unde le chema el. Mare fu mirarea feciorilor de împărați când îl vădură pe acest om îmbrăcat în aur, dar mai mare grôza lor de lighiônele cele sêlbatice.

»Nu vă temeți fêrtaților« le țise Pepelea, pe care nimen nu-l recunoscă, atât era de mândru și strălucitor, veniți mai aprôpe și alegeți-vê fie care dintre lighiône, câte și care veți pofti, numai de una vă rog să-mi iscăliți aici fie care numele vostru arătând tot o dată câte și care fiare ați luat.»

Feciorii de împărați la aceste cuvinte alergară, care de care mai în grabă, și fie care și lua din lighiône cât potea duce calul său, dar Pepelea avu grije, ca fie-care să se iscălescă arătând și numărul fêrelor luate. El griji bine această însemnare, apoi dete pîntenî calului său și dispăru.

Feciorii de împărați dabia poteau veni așa erau de încarcați cu fel de fel de vînat. Sosind la locul unde se înglotase mărtogă lui Pepelea, îl găsiră încă tot acolo, chinuindu-se ca vai de el cu biata iepă de jumătate môtă. Toți îl luară în ris și în batjocură și trecură înainte. Ajungënd feciorii de împărați la pôtă, argații împăratului îi descărcară de vînatul cel greu și îi duseră în sala de mîncare unde stetea împrejurul mesei împăratul cu frunțașii împărații. Aici fură primiți cu mare bucurie. Feciorii de împărați arătară fie care la rëndul seu numărul de vînat ce adusese, și fie care spunea câte o minciună grôsă, câtă ispravă făcuse în pădure. Apoi toți începură să-și ridă de Pepelea, pe care-l lăsasera nomolit în gura pădurei.

Toți făcură haz de nefericirea lui Pepelea și pentru ca să-și ridă și mai mult de el hotărîră, ca să-l aștepte și pe el și apoi să se facă judecata, care și care dintre toți vor fi vrednici să-și alegă pe fetele de împărat de soție.

Êtă-l intru tărdu și pe Pepelea, venia ca vai de el, mînjit, rupt, zdrențeros. La vederea lui toți își ținură nasul, țicënd că nu pot suferi pûtorea.

Împăratul se rēsti cătră el și îi țise să esă afară. În curte să va face judecata. Pepelea eși, er după el împăratul cu fetele sale și toți feciorii de împărați.

Afară în curte se născu val mare, care de care voia să-și arete mai întâiu el isprava. Nici împăratul singur nu scia cum să ia lucrul mai bine, când de o dată să pomeni cu Pepelea țicëndu-i:

»Înălitate împărate, decă voiesci să isprăvesci judecata mai curënd, dă-mi voie să-ți spun eu, care cât a vînat.

»Tu Pepeleo?« întrebă împăratul.

»Eu Măria-ta, și să veți că nu greșese cu nimic, cum vor mărturisi chiar feciorii de împărați.«

Acum începă Pepelea să cetescă de unde să iscălisera feciorii de împărați, care cât a vînat, și toți întăriră dreptatea spuselor sale, și toți se mirară ba începură să se teme de Pepelea.

După ce isprăvi Pepelea, împăratul remase pe gânduri și încă nu isbutise a se dumeri pe deplin când êtă-l pe Pepelea strigând în gura mare:

»Dar astea tôte nu le-au vînat ei feciorii ei cu unul

singur după cum să dovedească în această carte unde este apriat dis, că toate fetele le-au primit de la mine în dar.»

Și cu aceste cuvinte i arătă împăratului cartea.

Împăratul însă era mai să cadă jos de uimire, er feciorii de împărați începură o gălăgiă, vai de lume.

»Sunt în drept seu ba să-mi aleg eu mai întâiu una dintre fetele tale,« întrebă acum Pepelea pe împărat.

»Ești* răspunse acesta uimit.

»Pe cea mai mică să mi-o dai!« țise Pepelea.

»A ta să fiă,« răspunse împăratul.

Acum Pepelea scutură iute frêul; calul seu de aur apăru er el era îmbrăcat cu totul în aur, apoi sună din corn și mai veni încă un armăsar alb ca zăpada, pe acesta puse pe fata cea mai mică de împărat, și se duse, ca vântul și ca gândul drept la tată-seu a casă, ca să-l aducă pe el și pe frații săi la nuntă. Moș Toma murise însă, er Stan și Neculae frații lui Pepelea erau duși prin lume, căutau casa dimoniilor unde se desfătaseră odinioară, dar nu o mai găseau.

Așa se întorse Pepelea la împărat, iș serbă cununia cu fata lui cea mai mică, și murind după aceia peste puțin împăratul, să făcu Pepelea stăpân în acea țară, domnind cu înțelepciune chiar până în țioa de ață, decă n'a murit cumva.

Și mă pusei pe o șea
Și vē spusei așa.

Vrabia.

Nici o ființă nu e mai cosmopolită de cât vrabia. Cea mai mică colibă, la care se găsește o palmă de grădină i servește de lăcaș. Am putea țice, că pretutindenii, unde locuiesc omeni, locuiesc și vrabia, de la nordul cel mai depărtat, până la zonele cele mai ferbinți.

Vrabia se pôte domestici numai până la ore care grad, căci îndată ce simte că domesticirea ar putea amerința libertatea personală a micului nostru proletar, seu că ar putea să aducă vr'o stricăciune corpului seu, se va retrage de bună sémă. Vrabia este în adevăr o pasere înțeleptă: observă trage concluziuni, cugetă, ba ai crede chiar că mediteză la viitor. N'ar trebui dar să-o disprețuim.

Exteriorul acestei păseri este atât de cunoscut, încât nu trebuie să-l descriem. Să vorbim dar despre viața sa. Nu scim decă vrabia în adevăr are mai multe soție, seu decă se mulțămesc numai cu una, dar scim cu siguranță, că între vrăbionți se află mulți holtei, care au cuiburi mai bine arangiate de cât cei insurați, ce trebuie să ducă grija copiilor.

Primăvera când zăpada se topesce incetinel de pe copețișe și sôrele devine pe ți ce merge mai cald, atunci în cartierul vrăbiilor începe un ciripit curios. Vor fi strigăte de bucurie că s'apropie sfârșitul postului și al frigului, pôte și desbaterii familiare.

După câteva țile s'a găsit o păreche, și acum începe una din cele mai curioase obiceiuri între animale. După ce părechia și-a găsit un local, în care să stea viitôrea locuință familiară, se invită din partea vrăbionțului patru până 'n cinci holtei, câte o dată și câte un insurat, la serbările de nuntă.

Societatea se adună și după mult ciripit se coboră jos pe pământ. Mirésa în mijloc, ospetii și ginerele jur împrejur și încep o gălăgie strașnică. Fie-care se preface cu mare strigăt, ca și când ar voi să musce pe mirésă, er acesta pișcă în adevăr cu ciocul ei pe cei dimprejur. De pe pământ merg tot strigând în tufiș, unde erăș se începe un joc, apoi în crângile teiului, apoi erăș pe pământ și așa mai departe până ce nu mai pot de osteneță incetând acum cu dansul. Apoi toți se imprăștiă în cea mai bună înțelegere și părechia cununată începe a-și face cuibul.

Este folositoare seu stricăciôsă vrabia? Etă o întrebare despre care s'a născut o cêrtă neterminată până acum. Scim prea bine cum trebuie să ferim cerașele, persecile, bôbele de

grâu și multe alte de acest hoț, însă să țice, că aduce și folose.

Frederic cel mare regele Prusiei avu o data ideia să impedece rôta cea mare a creațiunii, cum țice un scriitor german, și comandă fie-cărei comune să-i dea un ore care număr de capete de vrăbii pentru o mică plată în decursul unui an. Nu scim care fu cauza acestei ordinațiuni. Fiă că se supêrase pe aceste păsări, fiă că voia să facă vr'un experiment, dar puțin împôtă. Este destul să scim, că voia să nimicescă némul vrăbiilor.

În decursul timpului se cheltuiră mai multe mii pentru asemenea capete; vrăbiile se împuținară dar și recoltele de pôme deveniră mai slabe, er omidele se înmulțiră.

Frederic cel mare după vr'o câțiva ani se vēdu silit a abroga legea pentru capetele de vrăbii ba încă de a aduce vrăbii cu multe spese din străinătate.

Acest fapt istoric decide în favorul vrăbiilor.

(Marra.) Contesa Nako, inzestrată cu darul artei de pictură a cules tipurile pitoresci care i s'au prezentat în călătoriile sale, și a implut un carton întreg cu asemenea studii. Ilustrațiunea de pe pagina 311 este o reproducțiune a unui portret din acel carton și reprezintă o țigană din Banat, cu numele Marra; păcat că n'am putut afla biografia ei, pentru a o spune și lectorilor nostri.

(Sinaia.) Nu credem că vor fi mulți dintre cetitorii nostri, care să nu fi vēțut originalul ilustrațiunii nôstre de pe pagina 319, er aceia care nu-au avut încă ocaziune de a cerceta Sinaia, să facă ori ce-ar face, să vină la anul cu membrii »Asociațiunii transilvane« la adunarea ce se va ține în Brașov, de unde apoi, cum se proiecteză chiar de acum, se va arangia un tren de plăcere până la Sinaia, expres pentru vizitatorii adunării.

Sinaia din capul locului era o monăstire de călugări. Ni lipsesce datele autentice pentru a spune timpul fondării. Atât scim că moșia pe care se ridică monăstirea este proprietatea eforiei spitalelor, unui aședământ filantropic atât de măret, precum nu se afla asemenea dór în totă lumea. Afară de întreținerea și supraveghierea nenumăratelor spitaluri de prin orașele țerei, eforia întreține și multe ospiciuri, adică monăstiri destinate de a da adăpost și hrană trupescă persônelor călătore.

Monăstirea Sinaia a fost un asemenea ospiciu. Acolo călătorul găsea adăpost prin acele timpuri, unde comunicațiunea era împreunată cu mai multe greutate, ca astăzi. Ospitalitatea strămoșescă se întrecea aici cu frumșeța naturală a locului. Carol Vodă, dar mai ales Dómna Elisabeta îndrăgiră acest loc intru atât în cât deciseră a-și statori acolo reședința — menită a deveni în scurt timp din un ospiciu călugăresc, reședință domnecă și apoi, reședință regescă. Peste puțin, Maiestățile Lor, vor părăsi încăperile monăstirei, pentru a se muta în palatul, al cărui clădire s'a început de mai mulți ani și care se va termina în curând. Imprejurul monăstirei solitare, se ridicară în un spațiu de puțină ani, o mulțime de vile, care de care mai frumoșe, clădite de hoerii țerei. Eforia pentru a scuti monăstirea de sălășuirea călătorilor înființă un Hôtel, apoi altul, și astăzi găsim acolo încă vr'o trei seu patru hoteluri. Locul care se ținea în privința administrativă de comuna rurală »Bușteni«, ce se întindea de la »Predeal« până la „fruntea lui Văsi“ deveni comună de sine stătătoare, care de vr'o doi ani se ridică la rangul unei „comune urbane“.

Este locul de predilecțiune al elitei societății din regatul român, ținta de peregrinare a tuturor turiștilor streini.

Înceind dorim: la viosă revedere cu toții în Sinaia.

(Serata musicală împreunată cu dans) ținută în 31 Octombrie 1882 aici în Brașov în sala Hotelului Nr. 1. Această serată se arangiază în beneficiul D-lui Ciprian Golumbevschi-

Porumbescu, profesor de muzică la școlile noastre, care după sfatul medicului său, a mers la Nizza, ca să petreacă acolo lunile de iarnă și să-și fortifice sănătatea puțin sdruncinată. Participarea publicului nu a fost atât de numeroasă precât s'ar fi putut aștepta în urma simpatiilor de care se bucură beneficiantul și în urma intervențiunii a mai multor dame și tineri, care merseră din casă în casă ca să invite la această serată.

Programa musicală ni oferi mai multă variațiune de cât programa ultimului concert dat de D. Porumbescu, și cu toate că nu s'a executat de cât numai sub titlul de serată, a fost mai distinsă în toate privințele.

Publicul a ascultat la muzică, cum trebuie să se asculte ori ce muzică deamă și ori ce producător distins, ședând pe fotolii și scaune, er nu la mese întinse.

Corul nostru bărbătesc se prezintă pentru prima oară dinaintea unui public plătit, care deci avea tot dreptul a critica fără nici o rezervă. El susținu această critică spre lauda sa căci cântecul „Sermană frunză“ arangiat pentru cor de G. Dima, fu executat foarte bine tot asemenea și corul, „Bucurii nevinovate“ de Spohn.

După mult timp ni se dete erăș ocaziune pentru a ne delecta auzind pe Domnul Dr. Baiulescu, care scie cu atăta măiestrie să ne încante cu sonurile violei sale. Pecat numai că acompaniamentul n'a fost nici de astă dată, așa precum trebuia să fiă.

Juna domnișoră Areti Sotir ne surprinse foarte agreabil cu cele doue piese de pian executate cu o expresiune și cu o dexteritate care trece deja peste limitele diletantismului. D-ra Sotir fu aplaudată cu multă căldură și a meritat pe deplin acele aplause.

O impresiune, am putea dice rea, a făcut artistul care a produs o piesă pe corn. Una, că instrumentul in sine nu este potrivit pentru un solo executat in salon, dar in special cornul acelu domn părea defectuos, căci pe fie care moment era silit a sufla și a resufla in el, ceia ce nu contribuia la sporirea plăcerii acelora care nu numai auziau dar și vedeau. De altminteré nu voim nici de cum să ne atingem de meritul artei acelu domn.

După terminarea programei musicale urmă petrecere de dans, care trebuie că a fost foarte animată, căci după cât am aflat, a durat până pe la cincé ore dimineța.

Publicul a fost pe deplin mulțămît, nu scim decă beneficiantul a avut aceiaș mulțămire, căci el a plecat atât de repede din Brașov, încât n'a mai avut timp pentru a se întâlni cu cei care au concurat la concertul dat in beneficiul D-sale, luându-și adio pe calea gazetei.

Sperăm că va reveni sănătos, și va repara cu talentul său eminent această scăpare din vedere, care a uimit pe mai mulți inși.

(Un ofițer de marină) se puse la cârmă și inceptu să cletine barca. in care se alla, între alții, și un teolog. Acesta îl rugă să inceteze cu gluma, fiind periculoasă. — Vă temeți de apă? întrebă locotenentul cu un aer batjocoritor. — Ca și dv. de foc, răspuse cu rēcělă cel întrebât.

(Croitorul lui Henrie IV), regele Franciei (1589—1610), dete odată suveranului său o carte, care coprindea un șir de sfaturi, pentru a guverna bine statul. »Chemați pe cancelarul meu, dice regele, ca să-mi ia măsură pentru nisce pantalon, căci croitorul meu voesce să guverneze statul«.

(Resb.)

Mamă te rog, dă-mi cinci ban. — Dér ce să faci cu ei? — Voi să-mi cumpăr un puiu de maimuță. — Puiu de maimuță avem și noi a casă. — Eu n'am sciut c'avem. — Dacă n'ai sciut allă că și tu ești unu. — Atunc, mamă, dă-mi dece ban ca să cumpăr nuc puiului de maimuță.

(Resb.)

— Rigaud făcu portretul unei dame care-și da cu dresuri pe obraz. Ea îl observă, cum că colorile n'ar fi tocmai vii. »Cred că sunteți nedreptă cătră mine, Dómna«, replică el. »de ore ce și eu le cumpăr tot de la neguțatorul de la care le cumpărați și d-vóstră«.

(Resb.)

Editura tipografii Alexi Brașov.

Literatură.

(Flori de toamnă.) Poesii de T. V. Păcățian. Editura autorului. 206 pagini in 8-o mic. Prețul 1 florin. Cărticica coprinde: o prefață in versuri, apoi sub titlul d'ale mele 44; sub titlul: Amor 15; sub titlul: Tragedia 7; sub titlul: lacrimiore 5; sub titlul: Ei 10; sub titlul: Marica 8; sub titlul: Diverse 14 poesii. O parte din ele a fost publicată in foia noastră. Domnul Păcățian este un june talentat, care promite foarte mult, merită dară ca să fiă sprijinit cu căldură de publicul român. Noi din parte-ne l'am vedea cu plăcere cultivând și terenul epic, pe care un autor de talentul său pôte culege mai mulți lauri de cât pe câmpul liric, cultivat și rescultivat atât de cei chemați cât și de cei nechemati.

Găcitură.

Suflare zace în mine,
Dar nu e desceptată,
Și étă că-ți prind bine,
Ca hrană lăudată.
Cu urme de viață
De mine-ți va fi gréta. —
Nainte de-mi vei pune
Consóna nimerită
Voi cresce de minune,
Đeu mare ca o vită.

Deslegarea in Nrul 15.

Ni-a mai sosit deslegări nimerite a găciturii din Nrul 12 de la D-na Paraschiva I. Dariu, D-rele Eugenia și Lucretia Popescu din Satulung, D-na Maria G. Ludu, Preșmer, D-rele Ana și Victoria Frateș, din Preșmer. D. Simeon Theodor; D. Dobra, Brașov. D. Erica, Brașov. D. Demetriu Opra, Lugos.

Deslegarea găciturii din Nr. 13.

De la mine pân' la tine
Numai stele și lumine!

Dar ce sîntú acele stele?
Sîntú chiar lacrimile mele

Ce din ochi-mi au sburat
Și pe cer s'au aninat

Cum se-anină despre diori
Roua limpede pe flori!..

Versat-am multe din ele
Pentru soarta țerii mele!

Multe pentru cei ce sîntú
Pribegiți de pe pămînt!

Multe lacrimi de jălire...
Ear de dulce fericire

Ah! versat-am numai doă
Și'sú luceferi améndouă!

Bine a deslegat-o până acum D-nu Titu I. Verzea, Satulung.

(Cununii). Tómnă această a fost in părțile noastre foarte bogată in cununii. Noi am aflat despre următoarele: D. Vasilie Bidu cu d-ra Sultana Crețoiu, Brașov; D. Alexandru R. Ciușescu cu d-ra Maria I. Sotir, Brașov; D. Ioan G. Neguș cu d-ra Mișța A. Dejiu, Brașov; D. Voicu V. Roșculeț cu d-ra Efosina Nicolae Sasu in Satulung; D. Ion Panțu din Brăila, cu d-ra Maria I. Popia Butu in Satulung; D. Ion I. Boamben cu d-ra Virginia Ch. Navrea. Brașov; D. Ion Broșu cu d-ra Maria Bârseanu in Dărste; D. Ion I. Moșoiu cu d-ra Elena G. Enescu in Șimon; D. Vasilie G. Moldovean cu d-ra Ana I. Stoica in Satulung; D. Nicolae Russu cu d-ra Carolina N. Comșa in Sita-Buzeu; D. Ion M. Stoica cu d-ra Paraschiva G. Tocitu in Satulung; D. George Gârneț cu d-ra Paraschiva V. Zărnoveanu in Brașov; D. Manole Purcherea cu d-ra Paraschiva G. Frunđă in Brașov; D. Nicolae Munteanu cu d-ra Maria G. Renel, Brașov; D. Dumitru Măincă cu d-ra Paraschiva R. Burbea in Brașov; D. Stefan Median cu d-ra Marița Oltean in Brașov; D. Theodor Câmpean cu d-na Sara Pulpaș, Brașov; D. George Ardelean cu d-ra Maria Colacea, Brașov; D. Toma I. Butanchi cu d-ra Paraschiva I. Petcu in Turcheș.

Redactor responsabil: Theochar Alexi.